

Haitse *Hodu!*

No 7
1 9 3 5
30 senti

Vatikani kiriku kellad

Kaitseliitlaste'le minu poolt valmistatud ja peastaabi poolt kinnitatud suve uusi

vormimütse

on saadaval

J. ANT'i

MÜTSITÖÖSTUS

S. Roosikrantsi 16, Tallinn,
tel. 452-66

Tarvitage ainult seepe

„LAVENDEL“

ja

„CHYPRE“

Eriti pesu pesemiseks soovitame

„INGLISE SEEPI“

*Hästi vahutav
ja
vastupidav*

**SEEBIVABRIK
„RIVIERA“**

Tallinn

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kol. ltn. A. Balder, telefon 451-94.

Tegev toimetaja kapten A. Treufeldt, telefon ametis 451-89, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap. Kaaslöö arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: ä üks lehekülj teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti järel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sisesised 60 kr.

Nr. 7

1935

SISUKORD:

U. Sillaste — Kevad, ülestõus ja elu

V. Lao — Põhjala.

R. Stokeby — Kui vana on kaitseliit.

E. Lepp — Vabadussõja mälestusmärkide ümbruse korraldamine.

EPa Raamat — võlur.

— KL. uus vorm.

V. P-o — Mõtteid sidetuvideasjanduse edaspidiseks kujundamiseks.

— Jooni Tartu maleva eskadroni elust.

— Kroonikat.

— Pikk Marsi tööstusesse.

A. S. — Missugune on lähemas tulevikus saksa sõjavägi.

A. Gailit — Kompaniülema surm. Jutt.

Plekiseep

„Viko“

Teie pesete sellega kõik plekid oma riietest välja, ilma et riie või värv selle all kannataksid.

Kätepasta

„Viko“

Puhastab igasuguse mustuse kätelt silmapilkselt, ilma nahka häirimata. Igale töökojale ja vabrikule hädavajaline.

„B o b“

„Viko“

Parim küürimise ja puhastamise vahend köögis. Iga perenaine, kes sellega tutvust teinud, ei loobu sellest iial enam.

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 7

Tallinnas, kolmapäeval, 17. aprillil 1935

XI aastakäik

Kevad, ülestõus ja elu

Uno Sillaste

Ta tuleb, see loova elu ja looduse kaunis aeg — kevad. Ta teatab oma jõudmisest ja avaldab meile oma saabumise jõulisi tunnusmärke. Inimene, tõsta silmad ja pane tähele uut tärkavat elu, ava kõrvad ja kuula ta võimsat kohinat!

Juba heledaid ja sooje kiiri saadab maailma see igavene elu ja valguse läte, päike. Juba on kadumas talvised lumehanged ja must emake maa näitab oma kasvatavat taimelava. Kuidas mustast mullapinnast poetab arglikult oma pea esimene kevadlill; kuidas urvad kaskedel ja leppadel paisuvad. Ja linnud, meie laulusõbrad, tulevad kaugelt lõunamaalt tagasi ja ehitavad siia põhjalasse uue pesa. Kõikjal tärkab uus elu, kasv, elu ja teguhoog, sest on ju kevad.

Põllumees läheb põllule ja künnab vagu. Koolipoiss ja tudeng teevad igal kevadel suurt vaimset jõupingutust, et külvata teri teaduste ja tarkuste küpsvilja tarvis. Kibe palavikuline töö ja tegevus käib ka tehases ja kontoris, et õigel ajal suveks oma ülesannetega tulla toime. Elu, loodus ja inimene — kõik on töös ja tegevuses ilusama aastaaja koidikul.

Ja elava inimese hing, puudutatud õrna kevadtuule kohinast ja äratatud looduse värvide rikkusest, muutub hapraks, mõjutatavaks ja igatsevaks.

Imeline on see aastaag!

Ta õpetab inimesele uusi laule, äratav uusi igatsusi ja lootusi. Toob uusi puhanguid ja tormi igatsuslagendikelt. Armastajais äratav ta suurimaid unistusi; kurvad teeb ta kurvemaks ja rõõmsad rõõmsamaks. Kevad, see suur elu pöörde- ja ülestõusmisaeg. Mitte ükski avaras looduses, vaid ka inimeses, tema elus, püüdeis, otsinguis ja töös.

Ülestõusmine!

Suur ja võimas sõna. Veel sügavama sisu ja tähendusega. Sest kord, ligi kakstuhat aas-

tat tagasi, sündis suurim ime ja ülestõusmine. Siis, kui kivi veeris hauakambri eest ja tõusis kõigi aegade suurim ärataja ja elu ülestõusmise kandja. Nagu looduses taim enesest kannab mulda rakke, et teisel kasvaksid uued idud ja rakud, nagu sügisel puudelt langevad lehed, et saada mullaks ja et kevadel võiks tärkata uus elu, nii pidi inimesest sündinud jumalapoeg kandma korraks oma tõekspidamised, oma elu, loomingu ja töö hauda, et siis tõusta jälle uue koidu kullas. Nii sai suure reede mustast ja pilvisest ööst hele, päikesepaisteline pühapäeva hommik. Elu ohvril sai elu võit.

Palju lootusi, igatsusi, püüdeid ja taht ning teguindu kanname hauda. Rohkesti plaane ja kavatsusi puruneb enne teokssaamist. Kui palju küll annab inimene igapäevases elu- ja leivavõitluses enesest ära — tervist, hoolt, head taht, lõpmatut ohvrimeelset energiat ja palju muud ilusat. Ent selle kõige saak on tihti murtud süda ja haudakantud ettevõtted.

Kes veeretaks kivi hauaukse eest? Nii küsisid kolm murelist hommikumaa naist ülestõusmispüha hommikul. Ja see küsimus on meiegi põlve alatine küsimine.

Mõistagi, et ainult see, kes kõik on kõigis, kel on võim mässavaid merelaineid vaigistada, paisuvaid tuuli ohjeldada ja kogu looduse ja inimeste üle valitseda. See, kes teostab igaaastase elu ülestõusmise, ärkamise ja uuetsünni. Jumal, kes inimesele ja elule andis oma näo ja seda püüab saada tagasi, mida ajalik elu aegade kestes on moonutanud.

Igaüks meist vajab uut elu, paremaid mõtteid ja ülestõusmist. Kõik selleks, et leida jälle sidet ja teid elu alguse ja viimsusega, et sulada ühte jumaliku elu tasakaalukuse ja terviklikkusega.

Kristus, suur samariitlane ja valguse ja elu paremate mõtete külvaaja, võis kord, esime-

sel ülestõusmise hommikul, võiduhüüdega maailma tervitada: mina elan ja teie peate ka elama!

Ja sest ajast elab ja võitleb päevast päeva ja aastast aastatuhandesse miljoneid kristlasi. Kannatuse, kibeduse, ohvri ja lunastuse kaudu läheb see elu ja töö. Aga selle krooniks on uus rabelemine, edasirükk, kasv ja ülestõus. See on elu võimas kotkalend, mis saab oma jõulisuse ja karastuse suurim kannataja ja võitja eneseohverdamise ja ülestõusmise lättest.

Vaid pääsu leiame ärkamises, ülestõusmises igapäevase halluse ja argipäeva kütkest. Kui näeksime oma elu ja rühklemisi enese peegelpildis, siis näeksime lõpmata palju vigu, puudusi ja tühje, väärtusetu lehekülgi oma eluramatus. Aga sest enesevaatlusest ja hinnangust kasvab maast üles ka tahe elada uut, paremat, sisukamat ja intensiivsemat elu.

Kõik on nüüd kevadises elu ärkamise ja ülestõusmise hoos. Emake maa kasvatab uut vilja, linnuke taeva all siristab uut viisi ja ehi-

tab uut pesa. Põllumees läheb põllule ja paneb idanema seemne, et oleks meie igapäevast leiba.

Ja need sajad ja tuhanded kaaskodanikud, kes igapäevase töö ja teenistuse kõrval kaitsevad oma kodu, ehitavad ja rikastavad teda seesmiselt ja väliselt, need kõik lähevad kaasa uue kevade ja ülestõusmise tähe all, et anda enesest parim isamaale ja Jumalale.

Lunastust ja rahu on meile ja meie rahvale tarvis, et sammuda ülespoole viivat tõusuteed. Loodus ja elu kutsub ja ahvateleb meid tulema uuele, ülestõusvale loov- ja seemendamistööle parema elu põllumail. Oh, et oleks rohkem kaasatulijaid, ülestõusmist hinges, töös ja teos. Saagu meie sooviks ja igatsuseks vana, aga uuendav ja värskendav ülestõusmislaul:

Päike, lase oma valgust südamesse särada. Rahvaile ta toogu selgust, et nad võiksid ärgata. Kui veel uni hingi köidab, hüüa sa neid ülesse, hüüa, hüüa: ärgake! Varjud möödas, elu võidab!

Põhjala

Vold. Lao

*Kas tunned maad,
kus kajak vaevana tõuseb kohe taevast,
kus vägev tamm maast Põhja kargust joob,
kus rahvas elab oma tööst ja vaevast
ja lauldes põllust rikkust välja toob?*

*See maa on põhjalaste kodumaa, —
nii armas taevas, maa ja meri ka!*

*Kas tunned maad,
kus vahutades meri mühiseb,
kus kalurid siin täisi noote veavad,
kus käharpäine kaasik kohiseb
ja männid marudega vihast võitlust peavad?*

*See maa on Põhjala, — su laste kodumaa, —
siin armas taevas, maa ja meri ka!*

*Kas tunned maad,
kus toomed õieehtes valendavad,
kus puhtetunnil agu hahetab,
kus tähed laevarannal kilgendavad,
kus loodes õhtul eha õhetab?*

*See maa on Põhjala, — su laste kodumaa, —
siin armas taevas, maa ja meri ka!*

*Kas tunned maad,
kus ööbik, rästas armuuiimas hõiskab,
kus sinivooges hõbekala kudu loob
ja kukub kägu... viljapõld siin luhtab,
kus laane süles ämblik muinasjuttu koob?*

*See maa on Põhjala, — su laste kodumaa, —
nii armas taevas, maa ja meri ka!*

*Kas tunned maad,
kus vaimutungal heledasti loidab,
kus püsivus, töötahe rahva hinges keeb,
kus visadus siin tervet rahvast toidab,
kus haridus ja teadus võidutseb?*

*See maa on Põhjala, — su laste kodumaa, —
kel poleks armas sinu maa ja meri ka!*

KUI VANA ON KAITSELIIT?

Kas 11. 11. 1918. a. või 1. 12. 1924. a.

Määrakem kindlaks oma asutamispäevad!

Eesti rahvusriik ühes oma asutustega on jõudnud sellesse vanusejärku, kus ta võib oma saamispäevade mehetööst saada häid protsente. Ligi kaks aastakümnet on meie vanemad riiklikud asutused juba käinud oma arenguteed. See on keskmiselt pool inim põlve. Eesti riigi sünnipäevaaegsed sülelapsed astuvad juba nüüd ülesannete juure, mille pärandavad neile manlasse varisevad vabadussõjaaegsed rahvussangarid. On ju loomulik, et nad peavad võtma vanemalt põlvelt üle ka nende hardad mälestused, nendel kujunenud traditsioonid, kogu vanemate põlvede kultuuri.

Meie asutuste funktsioonide areng, nende endi täienemine, kohanemine ajanõudeile ja senised saavutused on loonud tõhusa tüki meie iseseisvusaegset kultuuri, mida peame oskama kasutada ratsionaalselt. Sellele ehitame peale uusi ja moodsaid kordi, anname neile uue välisilme, uue stiili, aga jätame endiseks fundamendi, mis on saanud juba ajalooks, on saanud rahvuskultuuriks. See fundament, mis kandis meie riigi loomise raskusi, on suuteline kandma meid ka edaspidi.

Küsimus on, kuidas me saame parimini kasutada oma jõudluste kõrgepingel ajal loodud kultuurisugemeid? Ja kas meie senised sellesuunalised katsed on olnud alati õiged?

Otsides uusi teid, tehes uusi üritusi pöördume sageli tagasi lähemasse minevikku ja otsime sealt näiteid ning väiteid oma tuleviku kavadele, meenutame õpetlikke kogemusi, mille abil tähistame oma uued sihid. Selleks annavad rikkalikku materjaali meie asutuste loomispäevad. Veel pöördume mineviku poole, kui märgime oma asutuste asutamise aasta- või pidupäevi. Vahest veel kõige rohkem siis seome minevikku nüüdisajaga. Sellega fikseerime oma saavutused ja jõudlused, sellega seome hallipäiste sangarite vägiteod noorte teo- ja töötahtega, sellega muudame mineviku romantika tõhusaks tööjõuks, õnnelikuks tulevikuks.

Viimaseil aastail on ühe sellase küsimusena kerkinud elavalt päevakorraks meie vabatahtliku riigikaitse asutuse — kaitseliidu — asutamispäeva kindlaks määramine. Niisama lahtised on veel malevate asutamispäevad. Seni oleme kaitseliidus pühitsevad mõnikord ajalooliselt põhjendatud, mõnikord hoopis põhjendamatu meelevaldselt võetud päevi. Enamusjuhtumil tuletame need päevad 11. novembrist 1918. a. või 1. detsembrist 1924. a. Kumb on neist õige, või on mõlemad tuletused valed?

On õige, et 11. novembril 1918. a. ilmus Eesti Kaitse

Liidu tegeliku juhataja kindral-major E. Põdderi poolt allkirjastatud esimene kaitseliidu päevakäsk, mis pani aluse üle-eestilisele kaitseliidu organisatsioonile.

Seepärast oleme hakanudki 11. novembril pidama kaitseliidu asutamispäevaks. Kõigis maakondades ja maakonnalinnades ei saadud samal ega ka lähemal järgnevatil päevil kaitseliidu organisatsioonile panna kindlat alust. Sakslased hoidsid võimu visalt oma käes ja takistasid igasugu relvastatud organisatsiooni loomist. Eriti suurelised olid nad Lõuna-Eestis. Nii siis ei sobiks 11. november enamusele malevaile asutamispäevaks. Vahest ainult kaitseliidule üldse ja Tallinna ning Harju malevaile.

Ühtlasi teame juba, et 11. novembril 1918. a. ei loodud mingit uut organisatsiooni, vaid vana olemasolev hästi organiseeritud, kuigi nõrgalt relvastatud, oma kaitse organisatsioon nimetati ümber Eesti Kaitse Liiduks. Seda tehti kahel põhimõttel: 1) et sealt kõrvaldada okupatsiooniajal sinna sisse pugunud saksa elementi ja 2) et selle organisatsiooni tegevust laiendada üle Eesti etnograafiliste piiride. Rõhuv enamus oma kaitse organisatsiooni kuuluvaist liikmeist jäi sinna tegutsema edasi. Ainult nad vahetasid senise valge B. W. — O. K. käesideme rahvusvärvilise vastu. Ja liidu juhatus sai sõltumaks sakslasist. Muide ei muutunud seal midagi.

Kahtlane on pidada 11. novembril 1918. a. kaitseliidu asutamispäevaks, kuna siis toimus olemasoleva ümbernimetamine.

Veel vähem võivad malevad kui ka kaitseliit pidada oma asutamispäevaks 1. detsembril 1924. a. Mõned malevad tahavad seda teha siiski ja viivad oma asutamispäeva hoopis 1925. a. sisse. Mis alusel? See seisukoht räägiks kõigi nende vastu, kes tagalas juba aastaid olid kannud kaitseliidus relva kodukaitseks, rääkimata neist rahvaväelastest, kes vabadussõja ajal said oma sõjalise ettevalmistuse kaitseliidu pataljonides ja sõdisid kaitseliitlastena rindel kuudeviisi, enne kui nad arvati tegevvaie üksuste koosseisu. Pealegi ei likvideerunud kaitseliit vabadussõja lõpul, nagu meil lakkamatult väidetakse, vaid ta vastavalt meie lödvale ajavaimule muutus kütirühmadeks ja jahisalkadeks. Sellaste formatsoonidena hingitsesid nad edasi, omasid isegi piiratud arvul relvi ja kohalik rahvaväe ülem oli ühtlasi ka kaitseliidu ülem.

1. detsember iseendast ei olnud ka kaitseliidu uuesti organiseerimise päevaks. See protsess algas juba varem.

Tallinnas, Harjumaal ja eriti Tartus algas kaitseliidu uuesti organiseerimine juba 1924. a. sügiskuudes, septembris ja oktoobris, paljude halbade ennustuste tõttu küll salaja, aga intensiivselt. Häbi on, kui meenutame neid aegu, millal riigitruu eestlane pahempoolse üli-võimu surve all pidi organiseeruma rahvusriigi kaitseks demokraatlikus Eesti vabariigis allpõrandal!

1. detsember vaid kiirustas, üldistas ja legaliseeris juba alanud kaitseliidu taas organiseerimist. Seega ei olnudki 1. detsember midagi muud kui üks vabadussõja hilinenud finaallahing siserindel, mille meie rahvavägi jättis andmata õigel ajal. 1. detsembrile järgnevad otsustavad sammud oluks õigel kohal 17. detsembri 1918. a. riigipöörde katse puhul. Kahju, et meie pseudo-demokraatia tõttu nad hilinesid 6 aastat!

Õeldust peaks järgnema, et 1. detsember 1924. a. ei saa olla kaitseliidu asutamispäevaks. Kogenud kaitse-liitlane võttis siis vaid relva kõvemini pihku ja organi-satsioon sai pideva tõusuhoo.

Aga kunas siis kaitseliit asutati?

Eelpool on öeldud, et 11. novembril 1918. a. Tallin-nas väljakuulutatud Eesti kaitseliit oli vaid kohapealse olemasoleva omakaitse organisatsiooni ümbernimetamine ja üle Eesti laiendamine. Seega peame taanduma oma-kaitse asutamisaega ja vaatlema, kas see ei olnud kaitse-liidu algvorm.

Tallinna elanike omakaitse asutati Riia sakslaste kätte langemise järele 1917. a. septembris demoralisee-runud vene sõdurmasside ja aktiivseks muutunud krimi-naalse elemendi vägivalda vastu võitlemiseks. Asutajad olid Joh. Pitka, Ed. Saarepera, L. (Saar) Keerd ja Ipn. Lagus. Esimene suurem organiseerimiskoosolek peeti 18. septembril (v. k. j. — 10. oktoobril u. k. j.) 1917. a. Selle koosoleku kutsus kokku 9. septembril kitsa ring-konna poolt moodustatud „Tallinna elanikkude omakaitse asutav komitee“. Koosolekul olid esitatud kõik Tallinna seltskondlikud organisatsioonid, töölisühingud, ameti-ühingud, aateühingud j. t., arvult 76 organisatsiooni ja asutust. Nii siis asutamiskoosolekule olid kutsutud laiade kihtide esindajad hoolimata nende rahvusest, usust ja maailmavaatest. Isegi T. S. S. nõukogu esi-ndaja oli kohal. Sama koosolek otsustas nimetatud üles-andeks kutsuda ellu vastava organisatsiooni ja luua talle kohe ka vajalised organid. Koosolek tunnistas end 1) Tallinna elanike omakaitse nõuko-guks; edasi valiti 2) täidesaatev komitee, mis koosnes 9 liikmest; 3) revisjonikomisjon — 5-liikmeline; 4) asjaajaja, juhatus — 5-liik-meline ja 5) kohtukomisjon — 3-liikmeline.

8 enamlismeelset esindajat tahtsid omakaitse viia kohe T. S. S. nõukogu täidesaateva komitee alla. Kui see ei õnnestunud, siis nad lahkusid protestides koosolekult.

Paari nädala jooksul töötati välja omakaitse põhi-kiri ja kodukord. Mõlemad aktid kinnitati Pee-ter Suure merekindluse komandandi aseadmiraal Leskovi poolt ja 8. oktoobril võeti need vastu ka omakaitse nõu-kogu koosoleku poolt. Nendega oli määratud organisat-siooni loomise ja juhtimise kord, liikmete õigustused ja

kohustused. Politseijaoskondade järele kujundati ka 6 omakaitse jaoskonda. Jaoskonnad jagunesid tänavagruppide järgi rajoonidesse. Igal olid oma valitavad ülemad ja nende abid. Pealeselle asutati omakaitse juure tehniline salk, sanitaarsalgad ja oma haigla.

Omakaitse ülesandesse kuulus kodanike varanduse julgeolu ja elukaitse, mida ta teostas tänavale öösi piil-kondade ja ühiskondlike asutuste ning varanduste juure vahtkondade väljasaatmisega. Vaenlase rünnaku ja linna pommitamise puhul pidi omakaitse abistama koda-nikke tulekahju ja muude ohtude puhul. Tema üles-anded olid seega osalt sõjalise, osalt politseilise loomuga ja kodanike omakaitse teenistus oli vabatahtlik. Vaja-lised summad hankis ta liikmemaksust, asutuste ja selts-konna annetustest.

Novembri alul tõusis omakaitse liikmete arv üle 3000 mehe, kellest 40% kuulus tööliiskonda. Liikmed olid varustatud liikmekaardiga ja välistunnusena sini-valge joonelise Tallinna linna värvi käesidemega. Rel-vad hankis ta esialgu oma käel, hiljem saadi need kind-luse komandandilt.

Need momendid on omased praegu kaitseliidu Tal-linna malevalegi. Isegi liikmete arv on ligikaudu sama.

Omakaitse liikme käsutusse kuulusid ka sõdureist abipiilkonnad. Nende tegevust oli omakorda kooskõlas-tatud miilitsapostidega. Miilits oli sellal nõrk ja eba-populaarne. Linnas korrahoid tuleb panna peamiselt omakaitse energilise tegevuse arvele.

Sama ebakindel olukord siserahus, mis liitis Tal-linna kodanikud vabatahtlikult ühiseks kodukaitse orga-nisatsiooniks — omakaitseks — sundis asutama sama-sihilisi ühikuid Eestis ka mujal. Tartu kodanikud orga-niseerusid Tallinna eeskujul n. n. reserv-miilit-sasse 1917. a. sügisel; Narvas ja Rakveres asutati omakaitseid.

Maal organiseerusid sellased omakaitse salgad talu-peremeestest ja nende poegadeist mitmesuguses suuru-se ja mitme nimetuse all. Nendegi tekkimise põhjuseks oli üha kasvav kuritegevus esialgu kriminaalse elemendi ja riisuvate vene sõdurite poolt, siis pealetungiv puna-kaartlus.

Kõige rohkem tekkis sellaseid salku Lääne-, Tartu- ja Harjumaal. Mõnesse kuulus isegi üle saja mehe.

Maa omakaitse salgad ei omanud õieti mingit põhi-kirja ega muud. Nad kutsuti ellu valla organide, miilitsavanemate ja üksikute agaramate rahvustegelaste poolt. Relvad hankisid nad ise oma käel. Peamiseks tegevuseks oli neil võitlus kuritegevuse vastu, ükskõik, kelle poolt see ka tuli. Elanike julgeolu kaitseks kogu-nesid nad külas kusagile tallu, panid valvepostid välja ja astusid vastu röövjõukudele, kui need ründasid küla. Häirevahendeiks tarvitati lokulaudu, rauatükke ja tuli-kahjupasunaid.

Pasunail signaliseeriti morsetähestiku järgi ja loku-laudadel löökide arvus leppemärkidena. Paljud oma-kaitse salgad maakondades löid röövjõukudega ja puna-kaartlastega päris korralikke lahinguid.

Kevad tuleb! ...

Esimesed kevadekuulutajad Tallinna turul — kevadlillede ja pajuokste müüjad.

Esimesed õied kevadel...

Kevadpühade tunnused pealinnas. Pühaderõõmu — kanamunade—müüjad turul.

Juba on tunda Tema, selle ilusaima aastaaja — kevade — lähenemist. Käskjalgadena saadab Ta välja esimesed õied, õrnakesed, kuid küllalt tugevad, et murda raudse talve selgroog. Maa rõkkab kevadiste vete kohinast, kuulduv siin-seal lindude tagasihoidlikke, peaaegu arglikke viise. Elu on kõikjal tärkamas uuesti.

Linlased tunnevad Tema lähenemist vähem. Linna jõuab Ta hiljem. Aga oma käskjalad — esimesed õied — saadab Ta ka linlastele. Ehkki me näema neid vaid turul, reas kõsitavate naiste korvides on nad siiski kiireks, mis tungivad meie sisemusse, ka läbi paksu talvepalitu. Soojaks teevad meie elu, tahame heita talverõivad seljast, olgugi et väljas märatseb aprillikuu ilm, kus on segi talv ja kevad.

Ta tuleb, tuleb varsti...

Tänase «Kaitse Kodu!» numbriga on kõigil **praegusel aastatellijatel** kaasas kaitseliidu uue vormi kirjeldus ja kandmise reeglid. Teistel soovijatel on võimalus ülaltdõendatut osta või postmarkide vastu kirjateel tellida «Kaitse Kodu!» talitusest.

Hind 50 senti.

11. novembril 1917. a. lõpetasid võimulolevad enamlased omakaitse avaliku tegevuse Tallinnas. Veidi varem ka teistes linnades. Maakondades tegutsesid nad paiguti edasi kuni saksa okupatsioonivõimu saabumiseni.

Tallinnas said enamlased neilt kätte vaid osa relvi. Enamus paotas need ja hakkas omavahel sidet pidades valmistuma ette enamlaste võimu kukutamiseks ja Eesti iseseisvuse väljakuulutamiseks. 23. veebruari õhtul 1918. a. astus omakaitse Tallinnas põranda alt välja, puhastas linna enamlastest ja lõi võimaluse 24. veebruaril iseseisvuse manifesti kuulutamisele.

Seega oli rahulik isikliku vara ja elukaitseks loodud ühik muutunud riiklipoliitiliseks relvastatud jõuks, kes Eesti sünnimomendil osutus tähtsaks rahvuslikuks teguriks. Juba nüüd võime küsida, kas omakaitse organisatsioonita oleks saanudki toimuda iseseisvuse manifesti avaldamine 24. veebruaril? Või oleks jäänud see novembriks, okupatsiooni lõpupäeviks, nagu Lätis?

Saksa okupatsiooni ajal ei likvideerita omakaitse täieliselt, vaid temalt võetakse relvad ja organiseeritakse ümber nende mustri järgi viies sõltuvusse Saksa sõjaväe võimudest. Aprillis, kui likvideeruvad eesti väeosad, antakse omakaitsele piiratud arvul ka relvi. Mõne kuu jooksul tõuseb liikmete arv jällegi 3000-ni, kellest peamine kontingent olid endised omakaitse liikmed-eestlased. Et ta nimetati ümber „Bürgerwehr Reval — Omakaitse Tallinn“, tähendas ainult nime saksapäraseks moonutamist. Muidu jäi organisatsioonis eesti rahvuslik jõud mõõduandvaks.

Milleks oli meil vaja saksa okupatsiooni ajal sellast jõudu? Sakslased ju valvasid ise korra järele. Omakaitse säilitamiseks oli meil kaks kaaluvat põhjust. Esiteks, et sakslaste ajaks oli jäänud siia veel küllalt kriminaalset elementi ja aktiivseid enamlasi, keda meie oludes kohanematu ja arvult väike sakslaste sõjajõud ei jõudnud hoida vaos. Ses asjas nad ise palusid korduvalt omakaitse abi. Teiseks ja tähtsamaks põhjuseks oli see, et meie omakaitse juhid Joh. Pitka ja teised tahtsid kurja saatuse kiuste hoida koos igaks juhuks mingit sõjaväelist laadi organisatsiooni. Ei ustud ju alul kogu okupatsioonivõimu siinset pikka püsi. See soov täituski täiel määral. Võim omakaitstes libiseb sakslaste lõpu lähenemisel ikka enam eestlaste kätte. Viimaks võeti omakaitse sõjatehnilise külje juhiks kindral Põdder ja loodi ka ohvitseridest koosnev instruktorite kaader. 11. novembril, kui võim läks üle Eesti Ajutisele Valitsu-

sele, oli omakaitsele legaalselt umbes 400 relva ja umbes viis korda nii palju relvastamata liikmeid. Ja see oligi see organisatsioon, mis pani aluse uuele organisatsioonile — Eesti Kaitse Liidule.

Kõigest öeldust järgneb, et Tallinna elanike omakaitse oli kaitseliidu algvorm kõigis oma ülesandis ja organisatsioonilises ehituses. Seepärast ei saa me kaitseliidu asutamispäeva määramisel 11. novembri peale 1918. aastal teha omakaitset olematuks, jättes ta välja kaitseliidu arengust. Kui me tahame kaitseliidu asutamispäeva määramisel lähtuda ajaloolistest tõdedest, siis peame selle päeva viima ta õigesse kohta ja nimelt sinna, kus eestlane tõesti lõi sellesisulise organisatsiooni, mida me nimetame praegu kaitseliiduks; me peame k.-l. asutamispäevaks võtma omakaitse asutamispäeva Tallinnas, s. o. 18. september (v. k. j. või 1. oktoober, u. k. j.) 1917. a. Kumma kuupäeva valime, on puht-kalendaariumi küsimus. Arvan, et õigem oleks 18. september, kuna siis kehtis meil vana, Juliuse, kalender. Uue, Gregoriuse, kalendri panid enamlased kehtima siin 1918. a. — 31. jaanuarile järgnes 13. veebruar.

Asutamispäev ei tähenda ju nii palju asutuse ajalust vanust, kui kord tema saamisaja fikseerimist mingi ajalooliselt põhjendatud kindla kuupäevaga.

Kaitseliit üldse kui seesugune ja Tallinna malev peaksid oma asutamispäevaks võtma 18. septembri 1917. aastal. Teised malevad aga peaksid uurima veel, kunas ja kus nende praegustes piirides asutati või astus avalikult välja kaitseliidu sihte taotelev esimene ühik 1917., 1918. ehk 1919. a. Kuna see ajastu meie ajaloo on veel õige nõrgalt valgustatud, siis tuleks malevail endil asuda andmete kogumisele, need läbi töötada ja siis esineda juba audentse andmestiku põhjal maleva aastapäeva kindlaks määramiseks.

Selleks hoolt ja oskust malevaile!

R. S t o k e b y.

Toimetuse järelmärkus: Ülaltoodud kirjutus käsitab uudset, seni läbiarutamata, küll aga põhimõttelist küsimust. Asja selgituse huvides näeks toimetuse meeleldi sel puhul asjahuviliste ringkondade sõnavõttu.

Toimetuse.

Vabadussõja mälestusmärkide ümbruse korraldamine

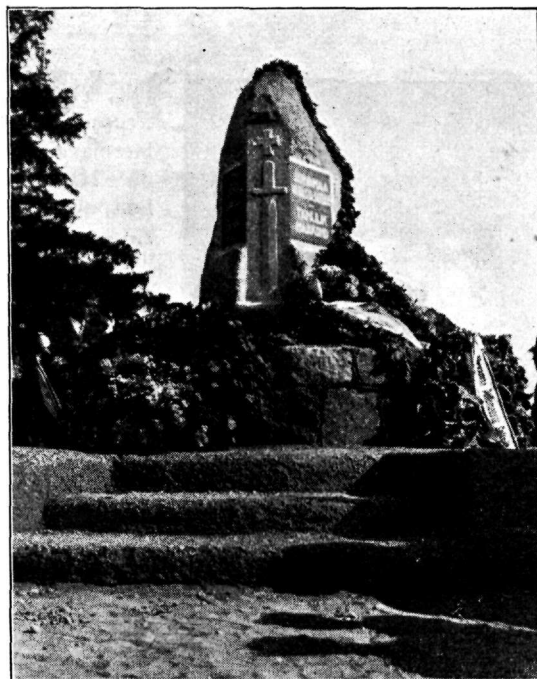
E. LEPP,

dipl. hort. et agr.

Vabadussõda ei ole meile toonud üksi vabadust, riiklikku iseseisvust, vaid käsikäes iseseisvusega on kerkinud päevakorra nende austamine, nende mälestuste jäädvustamine, kes kodumaa ja rahva vabaduse eest on jätnud oma elu. Ilus ja tervitatav algatus! Siin ja seal üle kodumaa kergib mälestusmärke, kinnitades, jäädvustades noorematele põlvedele kangelaslikke esivanemaid, andes jõudu ja püsivust, võitlustahet tulevikus maa vabaduse ja rahva iseseisvuse eest. Vabadussõja mälestusmärgid ja nende ümbruskujutagu võitluse raskust ja võidu tähtsust, kindlustagu meie riiklikku tulevikku ja tiivustagu nooremaid põlvi suuremale endaohverdamisele kui seda vast suutsid esivanemad. Vabadussõja mälestusmärkide asukohad olgu ja jäägu meile kõikidele pühaks, puutumatuks!

Välja minnes sellest seisukohast peab esijärjekorras panema pearõhu vabadussõja mälestusmärkide asukoha valikule.

Esimeses järjekorras väärivad tähelepanu need kohad, kus löödi otsustavaid lahinguid, sest miski ei asu ligemal rahvale kui koht, kus on sündinud ajaloolisi sündmusi. Siin ei ole tähtis, missugune asukoht peaks olema monumendil, mälestusmärgil, tähtis on vaid eelteadmine sündmuste käigust. Sellest piisab, et tõmmata ligi austajaid ja järeletegijaid, kui kodumaa seda nõuab. Teiseks võiksid kaalutluse alla tulla suurema rahvakoguga kohad, nagu külad, alevid, linnad jne. Parimaks asukohaks mälestusmärgile on siin suuremad platsid, pargid ja peamiselt kirikuesised. Kolmandana vastavad nõudeile kohad, milledest käiakse sagedaimini mööda või mis paistavad silma kaugelt eemalt oma monumentaalsusega, olgu see siis mälestusmärk ise või taimestik. Säärasteks kohtadeks on parimad kõrgendikud, jõekaldad või veekogud, mil-

Vabadussõjas langenud kangelaste mälestusmärk Müüslaris

lede ligidal leidub mingisugune maapinna tõus, mis eemalt paistab silma.

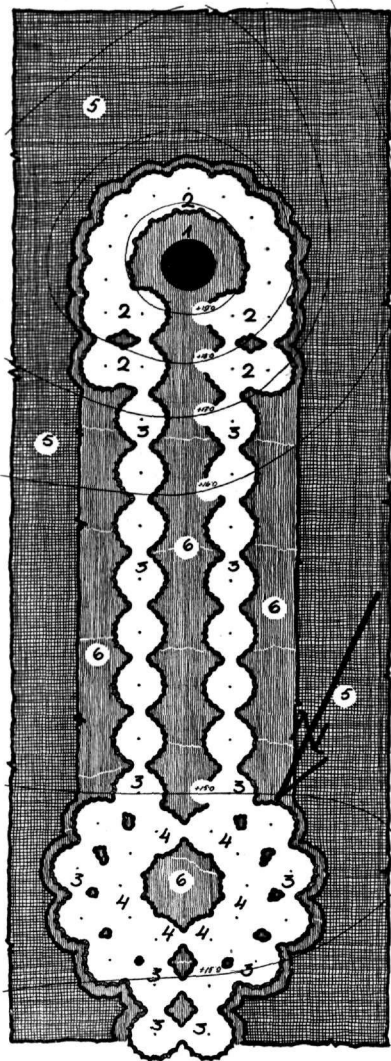
Peale nimetatud juhtumite võib leida veel terve rea muid, kuid iga erijuhtum on omakorda seotud mälestamisviisi ja asukoha tingimuste, asetustega. Olgu mälestusmärgi asukoht missugune tahes, kuid kui seal ei ole vastavat taimestikku, jätab parimgi mälestusmärk nigela mulje. Piisab ainult ühest-kahest puust, ja vajaline mulje on saavutatud.

Ei tohi unustada, et kõik, mis on seotud vabadussõjaga, olgu püsiv, kestku sajandeid ja võimaldagu hiljemalt parandust, kui olukord seda nõuab.

Taimestiku kasutamise pärast ei tohiks unustada mullastiku tingimusi, nad vastaku enam-vähem igasuguste puude kasvunõudeile. Kõige paremad maad selleks on savikad liiva- või liivakad savimaad, aluspinnas kruus või liiv, äärmisel juhtumil savi. Vaevalt on usutav, et mälestusmärkide asukohaks valitakse liialt niiskeid maid. Nagu tähendasin juba eelpool, asukohtade nimetuste juures, ei või need olla iseloomult märjad, sest elamuid, kirikuid ei asetata säärastrasse kohtadesse. Mis eemalt silma paistab, see on kõrgendik, viimane aga ei ole kunagi märg. Võimalust mööda tuleks hoiduda mullastiku valikul äärmustesse sattumisest, puhast liiv või savi nõuavad rohkem ettevalmistamist ja kulu. Võimatu ei ole siiski säärastrate mullastiku tingimuste juures taimestiku istutamine. Maad on alati võimalik parandada, missugustel tingimustel aga, see on eriküsimus.

Mälestusmärk tuleb asetada teede ristlemiskohta, vabalale platsile või mõnele kõrgendikule, mis on eemalt nähtav. Juurepääs sellele olgu igati kindlustatud. Alati ei ole vajaline, et mälestusmärk ise oleks eemalt nähtav. Piisab sellestki, kui asukoht on teada.

Parimaks tähiseks selleks oleksid okaspuud, mis on rohelised nii suvel kui ka talvel. Mõjurikkaim on

Müüsleri mälestusmärgi põhiplaan

Peatähelepanu tõmmaku endale mälestusmärk, ta jäägu domineerivaks. Kõik, mis on sündinud, korraldatud mälestusmärgi ümber, võlgneb tänu ainult tema olemasolule.

Taimestik olgu siin püsiv, nagu seda endast on ka

pilt, kui okaspuude grupp seisab täiesti iseseisvalt ja ümbrus on lage või ainult lehtpuudega harvalt täidetud.

Meie oludes peab hoiduma teedest mälestusmärgi ümbruses. Teede tegemine, et nad oleksid korralikud ega umbrohtuks, nõuab alati hoolt. Parim viis on, kui teed on kaetud muruga või rohuga. Vaevalt on usutav, et mälestusmärgid leiaksid meie oludes niipalju külaltajaid, et murusse tal-lataks teeradu. Kui see sünnib, siis ainult teatud kohtades, kus juba on parem teha korralikud teed.

Puhkekohti ei tohi jätta välja kohtades, kuhu ligipääs on pikk. Kui neid ei ole võimalik teha, siis vähemalt mälestusmärgi ligidal leidku aset mõni pink, kus on võimalik mõtelda möödunud aegadele ja ammutada jõudu tuleviku jaoks. Ka need platsid võivad olla kaetud muru, rohuga.

mälestussammas. Ainult nii on võimalik saavutada täit rahuldust.

Müüsleri mälestusmärgi asukoht on põhimõtteliselt valitud hästi välja.

Maanteelt, Paide-Koeru poole, on märk näha igast küljest, tee poolt, millega on kindlustatud samba püsivus. Sammas, põldkivist, mis on nii iseloomulik kodumaa maastikule, on asetatud ümbruse kõrgemasse kohta. Tee pinnast seisab mälestusmärgi koht üle 4 m kõrgemal (nr. 1). Vaielda võiks ainult ilma-kaarte suhtes. Loomulikum oleks olukord, kui lõunavalgus paistaks lõunast mälestusmärgi asukohale. Teinekord ei või ka siin midagi parata, kui olukord nõuab (maatükk antud), siis peab arvestama asukohta.

Mälestusmärgi ümbrusse asetada sääraseid puid, millede eluiga küünib meie oludes sajandesse (harilik tamm, 500—1000 aastat, kaval nr. 2). Tammede all on puhkekohad, pingid.

Palju halvemad ei ole pärnad, nende vanadus parimates mullastiku- ja kliimatingimustes võib samuti küündida mõnele heale sajandile (kuni 1000 aastat). Kaval leiduvad pärnad nr. 3 all.

Vähem kõlvulised selleks otstarbeks on kased, millede eluiga võib olla veidi üle 150 aasta. Võrdlemata kaunid on leinakujulised puud. Puu vormiga on seotud mitmesugused mõisted ja tunded, mis vastavad antud olukorrale (kaval nr. 4). Kaovad kased (Betula verrucosa f. elegans laciniata), siis on igal ajal võimalik nende asemele istutada uusi, ja kui see ei ole vajaline, siis täidavad viimaste ülesannet teised puud (kaval pärnad).

Vaikus on tähtsaimaid elemente mälestussammaste ümber. Rahu võib seal saavutada ainult säärase puudega, mis hoiavad kinni valgust ja tuult. Need on okaspuud (kaval nr. 5 — harilikud kuused). Foon ausambale, mälestusmärgile, olgu alati tume, must (roheline). Vaikust, puhkust võimaldagu nad igal aastaajal.

Kogu ümbrust katku meie oludes muru, rohi (kaval nr. 6).

Olgu mälestusmärk missugune tahes, kuid igal tingimusel vastaku ta ümbrus loodud tööle. Mida püsivam see on, seda parem on rahvale kui ka kodumaa tulevikule.

RAAMAT – VÕLUR

Verba volant, scriba manent

Ladina vanasõna.

Käesolev aasta on kuulutatud raamatu-aastaks. 100 aastat tagasi ilmus esimene eestikeelne raamat — Vanradt-Köllli katekismus. Sellest on säilinud küll pisku — kõigest kümnekonna lehe ümber, kuid kui riteet on ta eesti keeles ainulaadne.

Esimese moodsa raamatukogu omanik, humanist ja luuletaja Petrarca, ütleb raamatu kohta: „Mul on sõpru, kelle seltskond mulle väga meeldib. Need on pärit igast maast ja igast ajajärgust, sellele vaatamata ei loobu nad vastuse andmisest minu küsimustele. Nad avavad mulle ukseid kõigisse kunstidesse ja teadustesse ega nõua selle eest muud kui ainult nurgakest minu tagasihoidlikus majakeses“. Kuid koguni teisiti suhtus raamatuile Hispaania munk don Vincente. Ta ei lugenud ise ühtki raamatut, aga läks siiski raamatute pärast tapalavale, korrates hüsteeriliselt: „Minu eksemplar pole ainus! Minu eksemplar pole ainus!“ See sündmus juhtus 19. sajandi keskpaiku. Kui klooster, kus asus don Vincente, rüüstati, omandas ta siit osalt ostu teel, osalt vargsi raamatuid ja hakkas nendega Barcelonas kaubitsema. Olles võrdlemisi vähe arenenud, ei suutnud ta hinnata raamatuid kui vaimset varandust, vaid põles kirest rariteetide ja unikumide järele. Haiglane kirk muutus saatustlikuks. Ta pani toime roimi raamatute saamiseks. Ühel oksjonil tuli müügile raamat, mis pidi olema ainus eksemplar maailmas. Selle ostis enam-pakkumisel teine bukinist, ta võistleja. Don Vincente pidi minema hulluks. Väliselt jäi ta siiski rahule, kandes salaja kuratlikku plaani. Nädala jooksul tapeti 9 rikkaimat linnakodanikku, kes olid külastanud uunikumi omaniku raamatuladu. Seejuures röövimise tunnused puudusid, sest Vincente otsis neilt uunikumi, mida ta aga ei leidnud. Järgnes tulikahju, kus hukkus võistleja bukinist. Nüüd juba langes kahtlus Vincentele. Ta oleks peaaegu puhtalt välja tulnud, ainult juhus reetis teda. Alumiselt riuililt otsides kukkus ülemiselt maha patakas vanu ajakirju, mille hulka oli kavalasti peidetud üks röövitute raamatuist. Nüüd leidis kohtu-uurija ka teiste ohvrite hinnalisi trükiseid. Lõpuks tunnistas Vincente avameelselt üles oma süü, lisades, et ta olevat tahtnud ainult päästa asendamatu teaduseaardeid. Tema sõnad on: „Inimesed peavad kõik hiljem või varem surema. Raamatud aga on Jumala au, nad peavad jääma“. Kui kaitsja kohtus teatas süü pehmendamiseks, et röövitud raamat ei ole põrmugi unikum, sattus Vincente marru ja hakkas hüsteeriliselt kiunuma „Minu eksemplar pole ainus“ ja läks pettunult tapalavale.

Nagu näeme, ei hinda kõik inimesed üheväärselt raamatut. On inimesi, kes avameelselt tunnistavad, et nad ei hinda raamatut, ja et neil ei ole raamatuga mingit tegemist. Tuleb ette isegi sellaseid kurioosumeid, et väga haritud inimene küllastub raamatust ja pöörab nende selja. Kultuur on teinud teda õnetuks. Ta tahab vahendit ja tervet elu loodusega à la Jean Jacques Rousseau. Eriti viimasel ajal on kogu Euroopas märgata kultuuriväsimust ning janunemist lihtsamate ja värskemate kultuurivormide järele. On siginenud isegi prohveteid (Sprengher j. t.), kes kuulutavad kadu Euroopa kultuurile ühes ta raamatutega kui selle kandjatega. Vist enesesäästmiseks põletati Saksamaal paari aasta eest hulk Euroopa kuulsuste väljaandeid. Õnneks ei ole väsimus tabanud kogu mandrit, vaid on lokaalne nähtus. Eestlased kui värske rahvas, kes alles hiljuti on astunud kultuurilavale, peaksid olema sellest väsimusest täiesti puutu-

matud ja raamatut ülistama raamatu-aastal kui inimliku üldkultuuri tähtsaimat abinõu.

Esimese raamatuharrastaja tüübi moodustab lugeja, kes hindab ja armastab raamatut peamiselt ta sisu väärtuse järgi. See on see sümpaatsete anekdootide läbi kuulsaks saanud raamatukoi, kes unustab ümbriku ja praktilise elu ning satub siin sageli õige koomilistesse situatsioonidesse. Nii näiteks prantsuse kirjanik Turnèbe oli kõrvuni armunud oma pruudisse ja pühendas nii mõnedki romantilised read oma armsamale, kuid pulmapäeval, olles süvenenud raamatuisse, unustas ta minemast laulatusele. Mul endal oli juhus vene revolutsiooni ajal Moskvas noore matemaatika dotsendi traagikoomilist intsidenti oma armsamaga. Dotsent, olles tõsine teadusmees, süvenes sageli sedavõrd matemaatika saladustesse, et unustas puhkuse. Ta pruut teadis seda ning seepärast külastas teda õige sageli, et võtta tal raamatud käest ja viia eda välja jalutama. Ühel heal päeval juhtus aga halenaljakas lugu. Nad olid sõitnud Varblaste mäele, tükk aega jalutanud ja pärast istunud pingile puhkama. Dotsendi-härra oli jäänud magama oma armsama kõrval pingil istudes. Pruut vihastunud, jätnud ta magama ja tulnud ise ära. Lõppvaatus arenes korteris. Umbes tunni aja pärast helistati ägedasti uksekella, sisse tuli dotsendi pruut pool-vihase, pool-nutuse näoilmega. „Tahan talle jätta tähe, et ta iialgi enam mu nägu ei näe.“ Minu küsimusele, mis juhtunud, vastas ta: „Kujutage ette, ta jäi magama! Minu kõrval pingil istudes jäi ta magama!..“ See oli öeldud nii, et ta oleks võinud magada igal pool ja alati, aga tema kõrval... See tähendas maailma lõppu! Seletasin peale, et ei ole hea jätta magavat inimest kõrvalisse kohta üksi pingile, kuna sel segasel ajal, kus õhtuti isegi uulitsail inimestel riided seljast ära röövitakse, võiakse teda seal paljaks varastada ning ta ei saagi tulla linna. See pani preili mõtlema. Ta unustas tähekirjutamise ja lipsas ruttu uksest välja. Natukese aja pärast oli ka dotsent kodus veel suurema hädaga. Pruut olevat kadunud! Minu pärimistele, kuidas see juhtus, ei teadnud ta midagi vastata. Lihtsalt kadunud. Ta märganud äkki, et temakest pole teips enam ta kõrval, ja see oli kõik. Kuidas ja kuhu jäi — ei teadvat. Et ta vahepeal pingil peataie magas, sellest polnud dotsendi-härral aimugi. Paari tunni pärast jõudis ka pruut tagasi. Sisse tulles olid esimesed hirmunud sõnad: „Ei leidnud.“ Kuulda saanud, et unimüts juba istub oma toas, hakkas preili nägu särama, poetas end uksest välja, üteldes: „Ärge ütelge, et teda otsisin. Ma talle näitan!“

Raamat võib osutada ka edevuse objektiks ja raamatute korjamine moeasjaks. Uhkustatakse palju tühisemategi asjadega, miks siis mitte raamatukoguga? Juba Roomas muretsetes nii mõnigi tõusik endale raamatukogu, et näidelda oma haridust. mis tal puudus. Mõttetark Seneca arvustab sellaseid raamatunarre, seades neid mõistuse poolest allapoole orie. Nende hulgast võib leida nii mõnegi tarkpea, kuid raamatukogu omanikud, kes hindavad ainult raamatu kõiteid ja pealkirja, peaksid õrpsima vähemalt lugema. Vanamaailma langemisega ja ristiusu võiduga oli ka raamat moest läinud. Antiikaja Rooma avalikud raamatukogud vaikisid hauana ja mungad said hariduse edendaiaiks. Pealegi laastasid barbarid Lääne-Rooma riiki, hävitades kogu Rooma kultuuri. Avalikud ja eraraamatukogud hävisid peaaegu viimseni. Rooma kultuurist jäi järele ainult mälestus, sest ka säilinud rooma klassikud heitis raamatukogudest välja võidulepääsnu ristiusk. Siin tuli appi Ida-Rooma

riik. Konstantin Suur asutas Bütsantsis raamatukogu, kus domineeris küll kristlik kirjandus, kuid ei puudunud ilmlikki. Samuti kirjutasiid ümber kloostreis mungad ilmlikke käsikirju. Võiks nimetada Ahtose ja Siinai mägede kloostrite käsikirju, mis on säilinud tänapäevani. Veel 19. sajandi keskel leiti Siinai mäelt Katariina kloostrist kõige vanem seni tuntud Uue Testamendi käsikirjadest. Ta sai Vene tsaari omanduseks. Mõõdunud aastal müüs Nõukogude Vene selle käsikirja 180 miljoni sendi eest Briti Muuseumi raamatukogule.

Ristiusk sai klassikalise kultuuri vaenlaseks. Paganlikud raamatud heideti tuleriidale. Oieti peab mainima, et hävitamine käis vastamisi. Paganad põletasid kristlaste raamatuid ja kristlased omakorda paganate ja juutide omi. Endastki mõista ei saanud tol ajal olla juttugi raamatute harrastamisest laiemas mõttes. Ei tunnud see aeg ka bibliofiile ega bibliomaane, sest raamatuharrastamises kajastus üldine elutunne, maailmakäsitlus ja ajavaim. Raamat ei olnud moes, teda ei hinnatud. Kloostrid olid ainsad raamatute edustajad. Pühakiri, tõlgitud ladina keele, sai kloostrite raamatukogude aluseks. Mungad olid hariduse edendajad. Nad kirjutasiid ümber käsikirju, nähes selles kindlaimat abinõu oma hinge päästmiseks ja oma kloostri kuulsuse tõstmiseks. Seda iseloomustab ka õige laialt levinud legend. Kord surmud ära munk, kes siin kurjas maailmas oli õige palju pattu teinud, kuid ühtlasi ka palju käsikirju ümber kirjutatud. Ta ilmunud Jumala kohtu ette. Siin asetatud ühele kaalupoolele kõik ta patud, kuna teisele seatud ümberkirjutatud sõnad. Kuu püsinud tasakaal. Lõpuks leitud veel üks sõna ja seda kaalule heites, kerkinud munk üles. Ta hing olnud päästetud.

Üheks iseloomulikuks nähtuseks oli keskaja kloostrite raamatukogudes nõnda-nimetatud ahel-raamat. Aheldamisega taoteldi kaht sihti: takistati raskete raamatute mahakukkumist pultidelt ja nende varastamist. Et oli moes raamatu omandamine ebaõiglasel teel, selgub ühest Püha Galenuse kloostri koodeksi lõppmärkusest: „Kes selle raamatu ära viib omavoliliselt, seda karistatakse 1000 vistolõiguga, ta langeb Jumala viha alla ja ta keha saab katku ohvriks.“ Raudselt vanadest kommetest kinni pidaval Inglismaal võime veel tänapäeval leida kirikuis aheldatud raamatuid.

Jõuab kätte humanismi- ja renessansiaeg. Kloostri- ja mungakultuur hakkab lagunema XIII sajandi lõpul. Ilmalik raamat tõuseb jälle ausse. Ühes sellega sigineb ka raamatuhaiged. Keskajast pärit S. Brandti rahvaraamatus „Narriid laev“ on raamatunarrile antud esimene koht. Juba siis oli ta väljakujunenud tüüp.

Mis teeb raamatu ihaldatavaks? Siin on mõõduandvad õige mitmesugused põhjused. Kõigepealt haruldus, rariteet — mida teistel ei ole. Raamat võis ilmuda ainult mõnes eksemplaaris. On juhtumeid, kus trükiti ainult kaks eksemplaari. Ja omada üht neist on küllalt kõditav. Teinekord trükatakse jällegi vähesed eksemplaarid väga heal materjaalil, mis annab põhjust neid kõrgelt hinnata. Siin on juba raamat sündinud maailma haruldusena. Kuid ta võib selleks muutuda ka aja jooksul. Mida vanem raamat, seda hinnalisem. Eriti hinnatavad on nõndanimetatud inkunaablid ehk hällitrukised. Sellaseiks peetakse kõiki trükitooteid, mis on ilmunud esimesil aastakümneil pärast trükikunsti leiutamist. Järgmisse liiki kuuluvad rariteetideks, nagu näiteks, kääbus- või hiigla väljaanded. Tartu ülikooli raamatukogus on hoiul araabiakeelne palveraamat, mille lehtede suurus on 44×33 mm. Teksti suurus küündib kõigest 28×18 mm-ni ja on raamistatud kullaga. Selle 270-leheküljelise raamatu sisuks on 54 araabiakeelset palvet. Nähtavasti oli see Türgi-Vene sõja ajal mõnel Türgi väeülemal talismanina kaasas. Siit ta rändaski sõjasaagina Tartusse. Kõige rikkam on kääbusväljaandelt Briti

Muuseum. Seal leidub neid 200 köidet, millest ükski pole suurem kui 3 tolli. Kõige vähema teosena esineb Inglise almanak XVII sajandi esimesest poolest, lehekülje suurus 20×14 mm. Maailma kõige väiksem raamat üteldakse olevat Prantsusmaal ühes erakogus. See trükiti Hollandis 1674. aastal ja ta pindala suurus on 10×6 mm.

Vähem huvitavad pole hiiglaväljaanded. Kes ei oleks kuulnud kuradipiiblist. Säärane raamat on olemas ja asetseb Rootsi Stokholmi kuninglikus raamatukogus. Ta mõõt on 90×50 sm. Kuradipiibli ületab 1830. aastal ilmunud anatoomiline atlas 190×100 sm suuruse kaustaga.

Raamatu teeb veel huvitavaks ta köide. Laialt on levinud romantiline jutt kuulsast prantsuse täheteadlasest Flammarionist ja temasse parandamatult armunud daamist. Elades pühendanud daam kogu oma elu Flammarionile ja surses oma naha. Nimelt avaldanud ta surmavoodil soovi, et ta õlgade nahk, mida Flammarion oli jumaldanud, lõigataks välja ja saadetakse täheteadlasele raamatu köitmiseks. Tema soov täideti ja esimene pärast tema surma ilmuv Flammarioni teos köideti armastatud daami nahasse. See ei ole ainulaadne juhtum, kus inimese nahka tarvitati raamatu köiteks. On teisigi. Nimetaksime siin veel ühe omapäraseima juhtumi, kus XVI sajandil ühe kuulsa roimari elulookirjeldus köideti tema enese nahasse.

Ka haruldase aine käsitelmine võib teha raamatu otsitavaks. Sellesse liiki kuuluvad pentsikut ainet käsitelnevad teosed. Näiteks säärased uurimused: „Kui palju läheks kirbul aega ümber maailma rändamiseks“, „Kui suur oli Diogenese vaat“, „Kui palju kordi kõhis Cicero oma kõnede ajal“, „Mis keelt rääkis Piileami eesel“, „Kas oli Joonase alla neelnu valaskala isane või emane“ jne. Kõigi nende küsimuste üle on murtud pead ja tulemused on jäetud imetluseks järeletulevale põlvele.

Omaette eraliigi moodustavad niisugused trükitooted, kus mõni täht tõstetakse esile või vastuoksa, jäetakse koguni välja. Üks armunud munk 17. sajandil, kes ei olevat saanud välja rääkida „r“ tähte, pühendanud oma kallimale itaaliakeelse armastuslaulu, pealkirjaga „Põlatud R“, kus 1000 värsis „r“ ei esine ühtki korda. Saksa usuteaduse professor avaldas 18. sajandil pika luuletuse, milles kõik sõnad algasid „p“ tähega. Veel kangem oli Cordianus. Ta kirjutas niisama palju köiteid kui alfabeedis on tähti. Sealjuures jättis ta esimesest köitest välja tähe „a“, teisest „b“, kolmandast „c“ jne., kuni alfabeet läbi. Hollandis töötas keegi tark 3 aastat piibli kallal ja lahendas raske probleemi, et seal olevat 1189 peatükki, 773.656 sõna, 3.566.560 tähte jne.

Päris hariliku raamatu nihutab otsitavate hulka kuulsuste müstika. Raamatut, mis on pärit mõne kuulsa kirjaniku, õpetlase või ajalooliselt kuulsa isiku raamatukogust, hinnatakse palju kallimalt kui ta dublanti poes riiulil. Eriti otsitavad on kuulsuste käsiraamatud ja ka muu lektüür, millele nad on teinud lugedes märkusi. Üks säärane kuulsuse müstikaga looritud raamat on Tartu ülikooli raamatukogus. See on Napoleon I raamatukogust pärit prantsuskeelne väljaanne Plutarchose greeka ja rooma kangelaste elulookirjeldusest. Teotavasti oli Napoleon I kirglik raamatulugeja. Kui paigast paika liikuväl väepealikul oli tal aga raske kasutada kohapealseid raamatukogusid. Selle pahe vältimiseks kavatses ta koguni kirjastada 1000-köitelise reisiraamatukogu. Oilis üritus jäi küll teostamata kalliduse pärast, kuid sellest hoolimata olid tal raamatud reisidel alati kaasas, mida ta tõllas luges. Läbiloetud eksemplaari viskas ta tõllaaknast välja. Paažide kohuseks oli neid üles tõsta. Kuid juhtus ka, et mõned langesid vaenlasele sõjasaagiks.

Nagu juba eelpool mainisime, teeb üldiselt raamatu kalliks vanadus ja ta eksemplaaride vähesus. Nii näiteks Gutenbergi 42-realine piibel maksis trükkimise ajal 600 krooni. 1847. a. anti selle eest juba

2000 krooni. Nüüd läheb tõus juba hiiglasammudega: 1884. aastal kerkis selle hind 80.000 kroonini, 1911. aastal 115.000 kroonini ja lõpuks küündis see seni ületamata trükise hinnani 1925. aastal. Ta eest makseti 430.000 krooni. Palju odavamad on küll teised trükikunsti esimese kümne aasta jooksul ilmunud teosed, aga nende hind ulatub siiski miljonitesse sentidesse. Üldmainitud inkunaaableist ei jää palju taha keskaja kaunistatud käsikirjad. Üks VIII sajandist pärit ladina-keelne psalter hinnatakse 200.000 kroonile. Veel kallimaks osutub inglise miniatuuridega keskaja käsikiri. See maksab 300.000 krooni. Hilisemaist sajandeist võiks nimetada Shakespeare'i, kelle „Venus and Adonis'i“ 1612. aa. väljaanne hinnatakse 300.000 kroonile. Samuti maksab head raha Miltoni esikteos „Comus“ — ligemale 85.000 krooni. Ka prantsuse baroki- ja rokokooaegsed illustreeritud väljaanded maksavad kuulmatuid summasid. 19. sajandist võiks nimetada Edgar Poe esikteost, mille hind on 60.000 krooni.

Raamatu hinda tõstab ka kallis ja kunstipärane köide.

Prantsuse bibliofiil Grolier lõi raamatust kunstiteose köite abil. Teda ei ole sel alal ületatud tänapäevani. On enesestki mõista, et neid raamatuid hinnatakse kõrgelt. Sama võiks nimetada luksusköidete kohta. Rikkamad kloostrid lasksid köita palveraamatuid, mis olid määratud rahvale lugemiseks, kulda ja hõbedasse ning kaunistada neid elevantiluust reljeefidega, kalliskividega ja emailiga. Loomulikult tuleb sääraseid raamatuid üles kaaluda kullaga.

Esimesi suurejoonelisi bibliofiile võime märgata 17. sajandil Prantsusmaal. Ajaloolane ja riigimees Jacques-Auguste de Thou alustas väärtuslike raamatute kogumist juba 16. sajandi keskel. 17. sajandil oli see raamatukogu kuulus teoste arvu kui ka haruldaste eksemplaride poolest. Jacques-Auguste'i poeg mõisteti surma Cinq-Mars'i vandeseltsist osavõtmise pärast ning järgmine pärija oli sunnitud rahapuudusel raamatukogu müüma ära. Temale järgneb hiljem kardinal Mazarini. Ta oskas oma raamatukogu täiendada igasuguste annetuste kui ka ostu teel. Temalt väljus kava asutada Prantsusmaal avalik raamatukogu. Selleks kinkis ta 5000 raamatut „kasutamiseks kogu maailmale“. Poliitiliste sündmuste tõttu täitus ta idee hiljem, alles 1691. aastal, kuid tänapäev on see tähtsaimaid Pariisi raamatukogusid.

Saksamaa raamatuharrastamist takistas 30-aastane sõda. Siin võiks nimetada Braunschweigi hertsogi 110.000-köitelist raamatukogu, mille juhatajaks oli kuulus valgustusaja juht Leibniz. Preisi riigi raamatukogule Berliinis, mis on praegu üks suurimaist maailmas, pani aluse 1659. aastal Brandenburgi kuurvürst. Ta muutis oma isikliku raamatukogu avalikuks, kus oli 150.000 köidet.

Inglismaa esimeseks bibliofiilik võiks nimetada kuninganna Elisabethi aegset sir Bodley'd. Tema teeneks osutub Oxfordi ülikooli raamatukogu asutamine ja selle avalikuks muutmine.

Eestis sai esimeseks tähtsaimaks raamatukoguks Tartu ülikooli raamatukogu. Sellele pani aluse Rootsi kuninganna Kristiine.

Kõige noorem on muidugi raamatuharrastus Ameerikas, kuid oma iseloomult kõige intensiivsem. Ameeriklased on palju väärtuslikke raamatukogusid ja haruldasi eksemplare transporteerinud üle „lombi“. Neil on raha ja selletõttu on nad mänginud nii mõnegi ninanipsu Euroopa bibliofiilidele. John Pierpont Morgan ei arvestanud üldse hinda, vaid ta ostis, kui raamat oli ostuväärt. Tema agendid ründasid kõiki Euroopa ja Idamaade raamatukogusid ja müügikohti. Ta jõudis osta 12.000 köidet ja maksis nende eest 10 miljonit dollarit. Ta kollektsoon on väärtuslikem maailmas ja ta ise on kõigi aegade suurim bibliofiil. 1913. a. kinkis ta poeg selle unikumite kogu ühendriikidele.

Morgani järeltulijaks sai raudtee direktor H. E.

Huntington. Tema ülesandeks ei olnud niipalju harulduste kättimine kui plaanikindel kogumine. Inglise kirjanduse poolest on tema kogu teine peale Briti Muuseumi. Huntington ostis kokku peamiselt ingliskeelseid kogusid, nende hulgas Devonshire hertsogi oma, mille eest ta maksis 1.700.000 dollarit ja Elisabethi aegse lordkantsleri Eggertoni kogu hinnaga 1.080.000 dollarit. Ta kinkis oma 6-miljonilise kogu Ameerika rahvale ning lisaks sellele 8 miljonit dollarit puhast raha, mille protsendid lähevad raamatukogu täiendamiseks. Peab kinnitama, et Ameerika bibliofiilidel on olnud suurejoonelist auhannust pärandada oma väärtuslikud raamatukogud rahvale. Sellest on ka tingitud, et Ameerikas asuvad kõige suuremad ja eeskujulikud rahva-raamatukogud maailmas.

Eestis ei saa muidugi raamatuharrastamises rahvusvahelises maastaabis olla juttugi. See nõuab huvi kõrval ka raha ja eestlasil ei ole viimast olnud kunagi üleliia. Balti aadlikest aga ei ole keegi jõudnud nii kõrgele tasemele.

Peab veel tähendama, et raamatuharrastajate kõrval leiame veel õige palju raamatunarre, kes oma süduse ja järjekindlusega ületavad harrastajad. Et ka need on üldinimlikule kultuurile osutanud mõningaid teeneid oma kogumiskirega, siis ei või neist mööduda neid nimetamata. Pariisi notaar Boulard, väga laialdaste teadmistega õpetlane, haigestus kummalisse tõvesse. Ta tahtis, maksu mis maksab, saada kõige suurema eksemplaride arvuga raamatukogu omanikuks. Ta hakkas raamatuid ostma kaaluga ja täitis nendega 5—6 maja. Eksemplaride arv küündis 800.000. Ta soov oli täitunud. Tal oli suurim raamatukogu maailmas. Pärast omaniku surma läks suurem osa neist vanaks paberiks, kuna ülejäänud ostsid bukinistid võileiva eest tagasi. Päris väikesekaliibrilisi bibliomaane, kuid kõige tüütumaid, kohtame igapäevases elus. Sõber tuleb külla ja näeb riulil raamatut. Võtab selle lugemiseks, aga tagasi tuua „unustab“. Ei ole põhjusega ütlus, et inimesed hoiavad enese käes ennem raamatut kui selle sisu. Leidub isegi tüüpe, kes täiendavad sääraseid teel oma raamatukogu. Kuulus saksa luuletaja Goethe kuulunud ka nende hulka, kes laenatud raamatud pidanud omaks.

Iseliik raamatuvaenlased on nende lõhkujad. Sagedi leiame, et avalikust kogust toodud raamatuid on välja rebitud lehti ja kõrvaldatud illustratsioonid. See on kõige metsikum hoolimatus raamatu vastu. Kuid kahjuks sääraseid tüüpe leidub ja koguni õige sagedasti. Raamatu ajalugu tunneb nii mõndki kuulsaks saanud raamatulõhkujat-barbari. Reformatsiooniajal liikus mööda kloostrid luteriusuline teoloog eesmärgiga omandada sealt meelepäraseid raamatuid. Oli raamat liiga suur või takistasid muud asjaolud teda kaasa võtmast, lõikas teoloog hinnalistest käsikirjadest ja raamatuid lihtsalt soovitud lehekülje välja. On veel maniakke, kes korjavad ainult teatud osi raamatuid, näiteks portreid, pilte, tiitellehti, pühendusi jne. Briti Muuseum on ühe säärase kollektsiooni omanik. Keegi 17. sajandi munk liikus mööda provintsi raamatukogusid ja varastas süstemaatiliselt kallimate väljaannete tiitleid. Ta laskis need köita kokku ja sai säärasel teel 100-köitelise kollektsiooni. Lõpuks tabati ta teolt, varastatud tiitellehed konfiskeeriti ja anti üle Briti Muuseumile.

Babüloonia kuningas Nebukadnetsar põletas suures hulguses terve raamatukogu. Talle ei mahtunud hinge, et maailma ajalugu ei alga temast. Ta püüdis end teha maailma esimeseks kuningaks sellega, et hävitas eelkäijate tegusid kirjeldavad ajaloolised dokumendid. Ja, paraku, peab tunnistama, et ta teguviis on leidnud järeleaimajaid. Nii mõnedki raamatukogud ja üksikute autorite tööd on kantud tuleriidale just salimatuse pärast.

Raamatud kujundavad inimese saatust, kuid neil on ka oma saatus.

EPa.

uus vorm

Vormiriietuse küsimus on saanud viimasel ajal akuutseks küsimuseks ja osaliselt ka vaidluste objektiks. Mitte ainult kaitseliidu organisatsioon ei tegele selle küsimusega, vaid ka teised kutsealad on murdnud piike selle küsimuse lahendamisel ning mitmed kutsealad on leidnud tarviliseks soetada endale vastava sobiva riie-tuse, mundri.

Vormiküsimus ei ole meile uudis; ka ei ole see küsimuseks, millega väga harva tuleb teha tegemist. Vastupidi, vormiküsimus on ja jääb alati päevakorda, olgugi et teatud ajavahemiku järele ta annab end tunda tugevasti, vahest nõrgemini, vahest koguni surses varju-surma, andes tegevusvälja teistele küsimustele. Nõuded vormile muutuvad aja möödudes, seepärast aja möödu-des jälle ja uuesti kergivad esile vormi muutmise küsi-mused, mis on sõltuvuses vormi muutmise vajadusest.

Praegusel ajal vormi muutes oli päevakorras kolm punkti, millised esinesid nõudmistena vormi loomisel. Need nõudmised olid: 1. vormiriietuse otstarbekohasus, 2. vormiriietuse ilu ja 3. vormiriietuse odavus, s. o. kättesaadavus igale kaitseliitlasele. Igaüks, kes tegeles vormiriietuse küsimuse lahendamisega, oli tihedasti seotud ka nende kolme küsimuse lahendamisega.

Endine kaitseliidu vormiriietus oli pandud maksuma 1926. aastal. Mundrikava koostamisel sel ajal pandi rõhku ainult mundri äärmisele lihtsusele. Vaatamata mundri lihtsusele on üheksa aasta jooksul kaitseliitlasi vormi riietunud siiski võrdlemisi väike protsent, olgugi et kaitseliidu juhtivad keskkohad on vormi muretsemi-seks teinud küllalt selgitustööd. See vorm pole leidnud sooja poolehoidu ja ta jäi võõraks. Põhjuseks siin on — mis ka kaitseliidu juhtivate ringkondade ja kaitse-liitlaste poolt on ette toodud — et kaitseliidu vorm pole nägus, pole sobiv ja on ebapraktiline, millest on tingi-tud ka külmus vormi muretsemises. Eriti ebaprakti-liseks on osutunud endine n. n. universaalmüts, mis on ühine talvel ja suvel kandmiseks. Ka endine kuue krae ei ole kaitseliitlastele hästi sobiv, kuna see on kõrge, takistab vaba tegutsemist ja halvab liigutusi. Eriti

andis viimane asjaolu end tunda keskealiste ja vane-mate kaitseliidu liikmete juures.

Kaitseliidu liikmed muretsevad endile vormi oma kulul, ilma riikliku rahalise või muu toetuseta. Vormi muretsemisel on püütud tulla vastu ka ametiasutuste ja omavalitsuste poolt, andes toetusi vormiriietuse soeta-misel, missugune teguviis väärib tunnustamist ja märki-mist. See on siiski kohalik nähtus ja üldiselt jäävad vormimuretsemise kulud kaitseliitlaste endi kanda. Kui aga vorm jätab nii väga palju soovida, on ebapraktiline ja, eriti, kui ta ei ole nägus ega meeldi, — siis teda mu-retsetakse väga visalt.

Möödunud aasta lõpul uue kodukorraga tehti kaitse-liitlastele sunduslikuks vormi muretsemine ühe aasta jooksul. Ühes sellega aga kordusid palved ja soovid kaitseliitlaste poolt vormi muretsemiseks, mis ka ajakir-janduses on leidnud käsitlemist. Et vormi küsimuses kuulata ära malevate arvamist, võttis kaitseliit vormi muretsemise küsimuse 1935. a kaitseliidu keskkogu kor-ralise koosoleku päevakorda, kus vormi muretsemist igakülgset valgustades seda peeti vajaliseks ja uue vormi kavandi väljatöötamine tehti peastaabile ko-huseks.

Arvestades vormiriietuse muutmise vajadust ja kuulates ära kaitseliidu juhtivate organide seisukohad vormi muutmise küsimuses kaitseliidu peastaap töötas välja vormi kavandi, mis üldiselt vastab kaitseliitlaste soovidele ja vajalistele vormiriietuse põhinõudele, s. o. olla praktiline, kättesaadav, võimaluse piires nägus, ja jätta löikelt vana vorm muutmata.

Käesoleva vormikavandi kaitseliidu peastaap töötas välja veebruarikuuks k. a. Pärast igakülgset kaalumist vormikavand esitati kinnitamiseks riigivanemale. Riigivanem oma otsusega 29. märtsist 1935. a. nr. 312 kinni-tas kaitseliidu uue vormi. Uue vormikavandi kinni-tamisega on lahendatud kauemat aega päevakorral seis-nud vormi muutmise küsimus. Avaldades härra riigiva-nema otsuse kaitseliidu uue vormi kinnitamisest peame

tuletama meele vormi kandmise tähtsust ja vormi muretsemise vajadust.

Kaitseliidu ametikohuste täitmisel ja igasuguses kaitseliidu tegevuses kaitseliitlaste riietuseks on kaitseliidu vorm. Ühine vormiriiete süvendab kaitseliitlaste ühtekuuluvuse tunnet, loob sideme kaitseliidu organisatsiooni liikmete vahel, kergendab kaitseliidu üksuste juhtimist nende tegevuses ja aitab hoida alal korda ning distsipliini. Teisest küljest kaitseliitlased esinedes vormis annavad üksusele ühtlase ja hästi korrastatud ilme, mis on auks igale kaitseliidu üksusele. Kaitseliitlased ise esinedes vormis on tähelepanelikumad, käitumises distsiplineeritumad ja korralikumad kui erariietuses. Neist kõnedest välja minnes on igale kaitseliitlasele vormi omamine vajaline ja kohustuslik. Ka Kaitseliidu Kodukord § 34 näeb kohustusena ette vormiriietuse muretsemise.

Uue vormi maksmapanemine annab uut hoogu ja tõuget kaitseliitlastele vormi muretsemiseks, milleks ka eeltöid on kõigiti tehtud. Pealeselle kaitseliitu varustatakse odavahinnalise n. n. „K. h.“ khakivärvi riidega. Riie oma odavuse tõttu (10 kr. komplekt) on kaitseliitlastele kättesaadav. Pealeselle käesoleva aasta suvel 20.—23. juunini korraldatakse Tallinnas kaitseliidupäev, kuhu kaitseliitlased massiliselt kokku sõidavad. Tallinna sõitvad kaitseliitlased muretsevad endale vormiriietuse ja tõmbavad ka teisi kaasa. Omalt poolt kaitseliidu uue vormi kinnitamine ja maksmahakkamine lahendab vormi küsimuse kaitseliidule kauemaks ajaks.

Uue vormi juures on jäetud vormiriietuse lõige endiseks, mis tunduvalt hõlbustab endistest vormiesemetest uute ümbertegemist. Pealeselle on vormiriietuse lõige ühine kõigil kaitseliitlastel, nii malevail kui pealikuilgi. Ametikohad vormi juures märgitakse ära vastavate ametikohtade tunnustega. Kaitseväge aukraadi tunnuseid kaitseliidu vormi juures ei kanta, samuti ei kanta ka mingisugust allohvitseri või ohvitseri üldist tunnust. Ametikohtade tunnuseid kantakse kuue krae ja palitu krae lõkmeil. Malevlane kannab kaitsevärvi kraed väeliigi värvi kandiga ilma ametikoha tunnusteta, s. o. täpipedeta. Väeliikide eraldamiseks on esmalt väeliigi värvid ja väeliigi trafaretid; pealeselle suurtükiväe ja ratsaväe kaitseliitlased kannavad veel tumesiniseid pükse. Väeliikide värvid on järgmised: jalavägi — kollane, suurtükivägi — punane, ratsavägi — terashall, tehnilised osad, s. o. sidemehed, pioneerid, gaasikomandod — tumehelene. Suusk-ratturid, raskekuulipilduja meeskonnad ja õhukaitsemehed kannavad selle väeliigi tunnuseid, milliste üksuste koosseisudesse nad kuuluvad.

Raudteeüksuste kaitseliitlased kannavad raudtee vormiriietust vastavate kaitseliidu ametikohtade tunnusmärkidega. Raudteeüksuste kaitseliitlased võivad soovikohaselt kanda kaitseliidu vormiriietust. Pidulike sündmuste puhul ja ballidel ning külaskäikudel kantakse esindusvööd. Esindusvöö on ühine kõigile kaitseliitlastele. Esindusvööd kantakse ainult pikkade pükste juures, kusjuures sedagi ainult juhtumeil, mis on nähtud ette „Kaitseliidu vormikandmises“. Vormis on ette nähtud kaht liiki püksid: säärsaapapüksid ja pikad vormipüksid. Pikad vormipüksid on kaitsevärvi kõigil relvliikidel. Pükstel on 2 mm laiune väeliigi kant pükste külgõmblusel. Pikki vormipükse kantakse tööpükstena ja esinduspükstena. Tööpükstena pikki vormipükse kantakse nahkvöörhimga; esinduspükstena — esindusvöoga. Akselbante vormiriietuse juures kannavad kõik kaitseliitlased, kes on adjutantide kohtadel, pealeselle veel ohvitserid kõrgema sõjakooli haridusega. Kannuseid kannavad kõik tegevteenistuses olevad vanem-ohvitserid, kõrgema sõjakooli haridusega ohvitserid ja kõik ratsa- ja suurtükiväe üksuste kaitseliitlased. Mõõka kannavad need kaitseliitlased, kel mõõk on ette nähtud relvana, s. o. ainult suurtükiväe ja ratsaväe üksuste kaitseliitlased.

Uues vormis endise ühe üldise mütsi asemele on võetud kaks mütsi — üks kerge müts suvel kandmiseks, teine, soe müts, talvel kandmiseks. Kuue krae on lõikelt madalam ja vabam. Jalaväe üksuste voim on nägusam teiste väeliikide vormist, et tõsta jalaväe üksuste kaitseliitlaste enesetunnet ja kriipsutada alla nende tähtsust. Jalaväe vormi nägusus annab ka tõuget jalaväe kaitseliitlastele hoogsaks vormi muretsemiseks. Kaitseliitlaste ametikohtade tunnused maaväes on asetatud kuue krae ja palitu krae lõkmeile; merekaitseliidus kantakse ametikohtade tunnused kuue käistel ja palitu õlakuil. Suurtükiväe ja ratsaväe üksuste kaitseliitlastel on nähtud ette tumesinised püksid väeliigi värvi paelaga, milliseid esemeid need relvliigid kannavad juba pikemat aega.

Uute vormiesemetena on vormikavandis toodud poolkasukas ja vihmakuub. Nendest poolkasukas on juba läbi lõõnud ja paljud kaitseliidu üksused kannavad seda. Et sinel siiski maal elavaile kaitseliitlastele tuleb kallis, muretsevad kaitseliitlased endile kodusel teel sineli (palitu) asemele poolkasuka ja vihmakuue, mida on võimalik kanda ka erariietusena. Kasukas oma lõikelt kujutab harilikku pihtkasukat. See on valmistatud pruunikaskollastest lambanahkadest, riideta, nahk väljapoole, karv sissepoole. Soovitav on võtta kasukanahkadeks niisugust parki, mis ei karda vihma. Ka liig hele värv ei

Kõigile kaitseliitlastele ja malevkondatele **Kaitseliidu peastaabi poolt vastuvõetud ja heakskiidetud**

vormimütse

kvaliteetkaubast ja õiglase hinnaga soovitab

Tallinna Mütsitööstus ja Kaubandus F. B. Strasch, Maakri t. 2, kõnetr. 304-87

Müük suurel ja väikesel arvil. Saurim mütsitööstus Eestis.

Spetsiaal vormirietetööstus

Joh. Pomm

Tallinn, Kaasani 4.

Hästi passivaid vormiriideid tellite ainult ülalnimetatud rätsepatööstusest. Töö headuse eest täieline vastutus. Mõõdukad hinnad. Grupi viisi tellides soodustused. Töökojas olemas kõiksugu kaitsevärvi riidet.

ole soovitav, sest hele värv määrdub liig ruttu ja kasukas muutub inetuks. Kasukale on peale õmmeldud pruunikat-halli värvi lambanahkne krae (võib olla ka karakul). Kasuka õlakud on samast nahast, millest kasukas. Õlakule on asetatud nõõp — väeliigi trafarett — maleva trafarett. Õlak ei ole ümbritsetud mingisuguse värvilise kandiga. Kasuk nõõbitakse eest kinni pööradega, vasak hõlm peal. Pöörade alused lõpevad taskutega. Kasuka taskud on lõigatud samuti nagu dolmani taskud. Taskud on ümber õmmeldud samavärvilise pügatud nahaga nagu krae. Kasuka ääred ja varrukate otsad on samuti ümber õmmeldud kraevärvilise lambanahkse ribaga. Poolkasukat on eriti soovitatav omandada. Poolkasukas on liikumiseks kerge. Ta võimaldab vaba tegutsemist igas olukorras ja igas kohas. Pealegi on poolkasukad kõigile, eriti maakaitse-liitlasile, kättesaadavad. Eemaldades kasukalt õlakud, võib seda tarvitada igasuguste koduste tööde juures.

Noorte kotkaste vorm on juba varem välja töötatud Noorte Kotkaste peastaabi poolt ja leiab massilist kandmist.

Samuti leiab üldist kandmist naiskodukaitse vorm ja kodutütarde vormiriietus.

Uue vormi esemete muretsemine ja vanade ümber-

tegemine uue vormikavandi kohaselt sünnib kaitseliidu liikmete poolt mitte korraga, vaid teatud ajavahemiku vältel. Sealjuures võib juhtuda, et kaitseliitlane muretse- des endale ühe vormieseme uuest vormist ei ole veel jõudnud teha seda teiste vormiesemetega ja need on jää- nud vanast vormist. Tekib moment, kus kaitseliitlane, omades meeldiva vormieseme uue vormikava kohaselt, hakkab seda eset kandma vana vormi juures. Sellane te- guviis tooks uue vormikavandi elluviimisel juba algusest peale segaduse, rikuks vormi ühtlust ja tooks esile uuest vormist inetu ning vale pildi. Kõige selle tagajärjel moo- nutatakse uut vormi lubamatult ning langeb parem ja heatahtlikum suhtumine temale. Seepärast peab hoi- duma kandmast segavormi, s. o. üks vormi ese ühest vormist, ülejäänud vormiesemed teisest vormist.

Uue vormi elluviimisel on iga üksuse hool ja mure, et kaitseliitlaste vormiriietus oleks ühtlane ja vormi- kavandeile vastav. Tahaksin loota, et nüüd uue vormi maksimahakkamisega kõik kaitseliitlased sajabrotsendi- liselt end panevad vormi.

Vorm on meie organisatsiooni väliseks tunnuseks. Ta paneb meile peale ka suured kohustused ja nõuab palju. Seepärast kandku iga kaitseliitlane vormi armas- tusega, suure lugupidamisega ja eneseteadvusega.

Mõtteid sidetuvide asjanduse edaspidiseks kujundamiseks

Kirja- ehk nii-nimetatud sidetuvide pidamine on meil Eestis alles võrdlemisi noor ala. Vabadussõjas ei kasutatud sidetuvi veel üldse ja alles aastaid hiljem asutati kaitseväe poolt Eestisse esimesed sidetuvide baasid. Kuna meil puudus vastav praktika, ja et meie olud on tunduvalt erinevad välismaa omadest, siis asuti töö juure täiesti katsetamise alusel, kopeerimata välismaa eeskjuu. Asja on katsetanud hulk aastaid kaitseväge. Mõned aastad tagasi soetas endale sidetuvide kaitseliit, alul omades neid üsna väikese arvu, kuni 1933. a. sügisel Poola Küttide Liidult kingiks saadud 100 sidetuvi näol tuvide arv suurenes ja võimaldas töö juure asuda kindlakujuilisemalt. Senised katsetused kaitseväe mõnes baasis on annud häid tulemusi, teistes jälle vähemaid, selle järele, kuidas kuski asja on arendatud ja kuidas seda on lubanud ainelised võimalused. Tulemused näitavad, et senine tööalus ja katsetuste viis ei ole osutunud otstarbekohaseks meie oludes ega täida selle tõttu nõutud määral tuvide peale pandavaid kohustusi. Seetõttu on ka asunud kaitseväge tuviasjanduse ümberkorraldamisele käesoleva aasta 1. aprillist alates.

Tahaksin sel puhul mõttevahetusena käsitleda liigemalt ümberkorraldamise põhjusi ja ühtlasi avaldada uusi mõtteid tuviasjanduse edaspidiseks arendamiseks.

Ümberkorraldamise põhjuste kõigisse üksikasjadesse tungimata võime mainida, et seda põhjustasid kolm tähtsat asjaolu: 1) seni saavutatud väike lennukaugus, 2) väike tuvide arv ja 3) liialt suur majanduslik kulu.

Kauaaegse töötamise vältel on seni saavutatud lendude maksimaalkaugused kõigis kaitseväge tuvibaasides väikesed. Tartu baas on ainuke, mille lennukaugustega meie oludes võib jääda rahule. Üldiselt kaugelendajate tuvide arv kõigis baasides kokku on väga väike. Samal ajal kuuleme, et välismaal lennukaugused ulatuvad 1000 km ja et juba 3—4-aast. tuvid lendavad 400—500 km. Milles peitub siis meie viga? Kindlasti mitte oskamatuses, küll aga halvas tuvimaterjaalis ja liiasti kokkusurutud töötamisvõimalustes. Viimastes eriti seepärast, et väikeses ulatuses tuviasjanduse arendamine ei võimalda meie oludes sobiva tõu väljaarendamist, mis tagaks paremaid lennukaugused ja vähema kadumise protsendi.

Praegusis paiktuvilais peetav tuvide arv on vaevalt paras, et pidada sidet olevate paiktuvilatega, ja liiasti väike sellasel arvul noorte kasvatamiseks, et sõja korral nendega vajalisel määral varustada rändtuvilaid ja teha tasa kaotuste protsenti. Et see võiks olla nii, peab

praegust sidetuvide arvu riigis suurendama vähemalt neljakordselt. Kuigi sellega seoses olevad kulud ei ole neli korda suuremad, ometi see tõstab niigi juba suurt tuvilate peale mineva kulu vähemalt kahekordseks, mistõttu säärase nii ütelda tõubaaside loomine ja ülalpidamine läheks riigile liiga kulukaks. Lõppeks on sellest ikkagi vähe, et tuvibaasid asuvad ainult üksikuis linnades ja et sõjakorral sidemepidamine tuvidega on võimalik ainult nende linnadega nende lähemast ümbrusest. On hoopis tähtsam, et riik oleks nii ütelda külvatud üle rohkearvulise tuvipunktide võrguga, kuigi iga säärase koosseis ei tarvitseks enamal juhul tõusta üle 50 tuvi. Säärase tuvipunktide ligiduses võiksid sõjakorral leida aset väeosade staabid. Luureüksustelt, samuti eeslinilt, kus iga silmapilk kahurituli võib katkestada traatsideme, jõuab tuviteade märksa kindlmini ja kiiremini päralt. Lennukaugus on väike, 15 — 25 km raadiusega väljaõpetatud tuvid täidavad oma ülesande kui paiktuvila tuvid suurepäraselt ja seetõttu kadumise protsendi võib viia koguni nullini, milline teadete edasitoimetamisel oleks just vajaline. Tuvilast teate edasitoimetamine vastava üksuse ülemale lühidase maa tõttu toimub ruttu, selleks ei ole igakord vajagi kasutada tehnilist sidevahendit. Vaenlase rinde edasi liikudes tuvila äravõitmisega pole kaotus nii ränk kui seda ähvardab praeguste suurte baaside vallutamine, milline juhtum teeb selle teguvõimetuks laialdasel maalal. Muidugi ei saa ütelda, et suuremaid baase pole üldse vaja. Suuremates linnades, eeskätt pealinnas, on see ilmingimata tarviline, pealeselle suurem baas peab kujunema mingiks tõubaasiks, kust väärtuslikku tuvimaterjaali poegade näol saab anda uute tuvilate asutamiseks.

Nii tuleks kaitseväes sellaselt tuviasjandust ümber organiseerides asutada tuvilad tihedamalt ja enamal juhul kohtadesse, kus praegu puudub igasugune kaitseväge üksus. Sinna tuleb panna ametisse vähemalt 1 palgaline jõud, kes hoolitseks tuvide eest ja annaks neile vajalise väljaõppe. Seetõttu praegu kõigi tuvilate kohta minev kulu suureneb ligikaudu 5 korda. Vaatame edasi. Sõja korral on tuvilast kasu ainult sellasel määral, kuipalju suudame rakendada töösse kohtadel asuvaid tuvipunkte ja soetada väeosadele nendega kaasasliikuvaid rändtuvilaid, sest sõja puhul tuleb panna suurt rõhku just neile. Rändtuvila väljaõpe on mõne nädala küsimus.

Eeltoodust nägime, et praeguse olukorra edasi kestes meil ei ole sõja puhkemisel kustki võtta vajalist arvu tuvisid. Lootus, et küllap siis ostame tuvid välismaalt, on petlik. Tuvi ei ole kahur, püss, tank või

lennuk — kui on raha, ostame ja rakendame kohe oma huvides töösse. Tuvi peab olema täieliselt nii ütelda „kodus“ meie oludes. Kliimaga harjumiseks vajab ta ligi ½ aastat, vanade tuvide puhul veel enam. Oma kolm, neli kuud vajame väljaõppeks — kõik kokku on sõja korral liiasti suur ooteaeg. Neid võiks vahest kasutada tõutuvideks, kuid seegi on liiasti suur julgus. Kui vajame tuvisid näiteks hilissügisel, siis ükski tuvi ei hakka poegima kolm, neli kuud varemalt seepärast, et keegi täristab meiega mõõka. Ja nende endi kasutamiseks on kaitseliidu tuvibaas väga kujukalt näidanud, et võõrsilt toodud tuvide kadumise protsent meie kliimas on võrratult suur, mida ei saa kirjutada tuvi-materjaali halbusele, sest nende pojad seevastu omavad suurepärase lennuvõime ja täpse töötamise igasuguse ilmaga, ja nende kadumise protsent on väga väike. Säärased võõrsilt toodud tuvid kujuneksid meile tahtmatult äraandjajaks, kes teatega, selle asemel, et see viia õigesse kohta, harjumata tõttu pistab minema, või lendab hoopis vaenlase poolele.

Pilku heites välismaa tuviasjandusele näeme, et kõik riigid, kus tuviasjandust arendatakse, seisavad kaugel selle likvideerimisest ja et nad tuviasjanduse arendamisele pühendavad täit ja tõsist tähelepanu, kuigi samas paralleelselt järjest areneb tehniline side. Mis on selle põhjuseks? Kindlasti see, et tehniline side pole kaugeltki veel arenenud sellasel määral, et temaga sidet pidada kõigis olukordades. On kaks suurt ülesannet, missugused võib-olla veel kauaks tuleb usaldada tuvidele — need on vaatlus ja luure.

On selge, et ühelt poolt tuviasjandust pidades tarviliseks, teiselt poolt selle ajakohaseks arendamine eeltoodu kohaselt nõuab kulu, mida meie riik pole suuteline andma välja ainuüksi ühele kaitseliigile. Lõppeks praegu tehtav kulu ei tasu aga end, mis on ilmselt selge eelöeldu põhjal. Ja mis jääb järele? — Et otstarbekohasem on tuviasjandus praegusel kujul likvideerida ja ümber korraldada kui tarbetut kulu jatkata või suurendada üle meie kandejõu.

Nagu mainisin, ei piisa sellest, et tuvipunktid on üksikuis linnades. Vaja on organiseerida tihedam tuvipunktide võrk, milline kaitsevälisel alusel on raske ja kulukas, ent mis märgatavalt kergeneb seltskonna kaasatõmbamisel ja tema abistaval käel. Sidetuvi-asjandus tuleks viia samale alusele nagu ta on teistes riikides, kus see on muutunud omaette spordiharuks tuhandete tuvipidajatega ja kümnete tuhandete sidetuvidega. Meile on sellest liiasti paljugi. Praegu on Eestis umbes 150 ilutuvi-pidajat üle 2000 ilutuvi-ga, mille hooldamiseks riigikassa ei ole maksnud sentigi. Meie Eesti nõue oleks vast rahuldatud, kui need oleksid kirjatuvivid.

Et asi võiks areneda kord selleni, pole kahtlust, kui sidetuvide pidamine viia rahva keskele puht-spordi eesmärgiga, korraldada iga-aastasi võistlusi, määrata paremale auhindu jne. On enam kui kindel, et sel juhul suurem osa ilutuvide pidajaid läheb üle sidetuvide pidamisele, kui juba selletagi praegu mitmed oma

huviala on muutnud. Välismaal on ilutuvide pidamine puhtal kujul peaaegu täieliselt välja surnud. Kus ilutuvisid selle nime all veel peetakse, seal tuleb mõista nii-nimetatud „ilukirjatuvivid“, millised oma värvi poolest pakuvad silmale naudingut, kuid sealjuures täidavad ka oma ülesannet sidemepidamise alal. Praegustele ilutuvide pidajatele võime usaldada täieliselt sidetuvide pidamise, sest nende hooldamine pole märgatavalt erinev. Ajajooksul lisaneb neile hulk teisi. See ei ole kaugeltki ainult tuvide pidamine, nagu mõned eksikombel arvavad. Tuvidele antakse nende poolt küll korralik väljaõpe, mis praeguste võimaluste kohaselt ulatub paarikümne kilomeetrini. Ärgem nõudkemgi neilt esiotsa enam, küll võistlused tiivustavad. See on samasugune sport nagu näit. purilennukite ehitamine, mida võib teostada ainult organiseerunud grupp inimesi, milleni iga üksikisiku kandejõud ei küüni.

Kuna seni ükski organisatsioon asja edendamist pole võtnud omaks (kaitseväl on see ilmselt võimatu), siis tuviasjanduse uudsuse tõttu pole suudetud veel seltskonda tõmmata kaasa laialdasemal määral. Kuid et sääraseil tuvipidajail peaks olema mingi tsentrum, on samuti kindel, ja parem on, kui sääraseks on pool-kaitsevälaline kui puht-erorganisatsioon. Tänuväärset tööd sel alal on teinud juba kaitseliidu peastaap ja tahaksin loota, et ta seda teeks ka edaspidi, sest selle organisatsiooni rakukesed kaitseliidu ja noorte kotkaste üksuste näol on tunginud igasse metsanurka. Eeskätt tuleks asja veel enam õhutada kaitseliidu ja noorte kotkaste ridades ja kui asi seal juba on leidnud pinda, küllap siis leidub järeletegijaid eraisikute ja organisatsioonide poolt. Ei tarvitse olla suur optimist, kui ütelda, et sel juhul mõnede aastate möödudes oleme samaselt organiseeritud tuvipunktide võrguga nagu tänapäeval on Saksamaa, Belgia, Venemaa, Inglismaa jne. Neis riikides ongi tuviasjandus just seetõttu suuresti arenenud ja riigilt nõudnud vähe kulu, et tuvide pidamine lasub peaaegu täieliselt seltskonna õlgadel ja kulul.

Veel üks suur kasu seisab sellases organiseerimises, mida ei tohi jätta silmapaari vahele. See on tuvide tõu ja lennuvõimete parandamine. Suuremas ulatuses tuviasjanduse arendamine ja võistluste korraldamine on need, mis kõrvaldavad eeltoodud vead.

Vähegi asjale positiivselt suhtudes on selge, et riik sealjuures ei saa jääda passiivseks pealtvaatajaks. Kuid majanduslik kaasaaitamine aasta vältel ei ulatu kaugeltki praegu väljamineva summani, vaid arvestuste järele on umbes 1/10 sellest. Asja ergutamiseks võiks riik aidata kaasa võistluste korraldamisel, määrata auhindu ja alandada tuvide veohinda raudteel, mis suurel määral soodustaks tuvide väljaõpet. Paljudes teistes riikides on asi koguni korraldatud nii, et tuvide vedu raudteel on tasuta ja sel korral inimeste kaasaõit soodustatud suure hinnaalandusega.

V. P—o.

JOONI TARTU MALEVA ESKADRONI ELUST

ESKADRONI JUHATUS. Ülemine rida: n.-ltm. H. Bergman, ltm. V. Pärilin. Alumine rida: kol.-ltm. M. Bergman, n.-ltm. E. Jlp (esk. plk.), dir. A. Jõudu

Läinud kuu 16-dal päeval pühitses Tartu maleva eskadron oma esimest aastapäeva. Sel puhul oli korraldatud maleva staabi ruumides sellekohane õhtu ametliku osa ja eeskavaga.

Rikkalikult rohelisega ehitud ja muidu väga maitsekalt dekoreeritud saalis võeti eskadroni aupäeva pühitsemisest osa väga rohkel arvul. Eriti rohkesti oli esindatud ratsarügement. Ametlik osa algas avamarsiga ratsarügemendi orkestrilt. Selle järele tutvustas eskadroni pealik koosviibijaid nende põhjuste ja tingimustega, mille juures eskadroni tuli formeerida, ja kandis ette aastategevuse aruande.

Eskadronile soovis sõnadega õnne maleva pealik major R. Aks. Teisena tervitas eskadroni ratsarügemendi ülema abi kapt. F. Jänes, andes üle ratsarügemendi ohvitseride kogu poolt väärtusliku karika väljapanemiseks auhinnaks ükskõik mis alal eskadroni juhatuse äranägemisel. Järgnesid tervitused telegrammiteel.

Eeskava osas esines hra Elken viiulil, hra Ed. Looga deklamatsiooniga, prl. Kütt ja Liik tantsusoolodega jne.

Tujuküllane koosviibimine kestis varahommikuni.

*

Tartu maleva eskadron on asutatud ratsarügemendi ohvitseride kogu tagavaraväe ohvitseride sektsiooni algatusel. Eskadroni asutamiskoosolek peeti 15. III 1934. a. Praegu koosneb eskadron kahest mõõgarühmast, millele on kavatsus juure formeerida veel raskekuulipildurite rühma. Väljaõpet teostatakse ratsarügemendi hobuseil. Väljaõpe on heal tasemel, kuna eskadroni õppused on õige intensiivsed ja eskadron koosneb ainult neist malevlasist, kes kaitseväes vastava ettevalmistuse juba on saanud. Alates käesoleva aasta jaanuarikuust algasid eskadroni liikmeile lisaks harilikele õppustele veel allohvitseride ettevalmistuse kursu-

sed, millest võtab osa suurem osa eskadroni koosseisu kuuluvaid malevlasi. Kuigi eskadroni meeskonna suuremas enamuses moodustavad malevlased, kelle vaba aeg on võrdlemisi piiratud, leiavad õppused meeskonna suure kohusetunde ja ratsameestele omase distsipliini tõttu alati elavat ja rõõmsameelset osavõttu. Säärase osavõtu põhjustab eriti ratsarügemendi üllahke vastutulek kõigi võimalike õppevahendite lubamises ja igakülgse nõu ja kaasabi andmises. Et reserv-ratsamehi veel rohkem köita tegevüega, selleks on ratsarügemendi ülem kol. P. Bassen-Spiller koos oma abi kapt. F. Jäneseaga lahkesti astunud eskadroni toetavaiks liikmeiks.

Ka seltskonnas ei ole jäädud külmaks eskadroni töö ja tegevuse vastu. On toetatud eskadroni majanduslikult, samuti kuulub rida tuntud tegelasi, eesotsas linnapea kindral A. Tõnissoniga, eskadroni toetavaiks liikmeiks.

Kõigil neil põhjustel on eskadroni senine tegevus olnud hoogus.

Mainida tuleks üksikuid vaheldusrikkamaid eskadroni õppusi ja ~~toiminguid~~.

27. mail l. a. võttis eskadron osa ratsarügemendi O. K. poolt korraldatud ratsavõistlustest. Kaitseliitlaste ja eraisikute klassis tuli esimeseks kapral O. Kõtsi hobusel „Kulla“, saades auhinnaks väärtusliku karika. Sama aasta juulikuu lõpul korraldas eskadron ekskursiooni põhja-laagrissse, kus tutvuti ratsarügemendi n. n. hobuste sanatooriumiga, samuti õppetsentrumi kasutada olevate moodsa sõja võimalike kaitse- ja pealetungivahendite ja relvadega. Elva suuspäevast võttis osa 8 malevlast suusatamise demonstratsiooniga hobuste järel. Vabariigi aastapäeval k. a. esineti paraadil esimest korda ratsarivis. Läinud kuu 23.—25. päevani korraldatud II diviisi territoriaal-ratsaväe allpealikute kursusest võttis osa rohkem kui 20 pealikut ja malevlast. Samuti on suure innuga võetud osa kõigist maleva poolt korraldatud õppustest ja aidatud kaasa maleva üritustele.

Üldiselt võib ütelda, et esimesel aastal on eskadron töötanud täies hoos, mis lubab loota ka järgmiste aastate jooksul tagajärjekast tööd.

II diviisi territoriaalratsaväe allpealikute kursusest osavõtnud eskadroni liikmed

KROONIKAT

Alates 25. jaanuarist pandi kaitseliidu Tallinna maleva juures kindel alus lennuasjandusele. Nimelt asutati Tehnilise malevkonna juure maleva lennuring, mille pealikuks määrati eralendur Voldemar Vunn. Ühtlasi määrati kindlaks kord uute liikmete vastuvõtmisel. Uuteks lennuringi liikmeteks võetakse vastu kaitseliitlasi arstliku kontrolliga. Arsti kontrollimisele tulevad õpilase südametegevus, hingamisorganid, emotsionaalne reaktsioon, vererõhumine ja tasakaalutunne. Arstlik läbivaatus on tingitud sellest, et lennuteenistus vajab täiesti terveid inimesi, kes on kiire reageerimisvõimega ja hea tasakaalutundega.

*

Viimaste kuude ärevate sündmuste tõttu rahvusvahelises poliitilises elus on kogu maailm mures rahu pärast. Inglise välissekretäri sir John Simoni külas käik Berliini, millele pandi teatavaid lootusi, on Prantsuse ajakirjanduse arvates luhtunud ega ole avanud uusi väljavaateid avameelseks rahvusvaheliseks koostööks. Olevat vastuvaidlematult selgunud, et Saksamaa on Venemaa vastu. Arvatakse, et Venemaa sõjavägi ei või saada ähvarduseks Euroopale, küll aga olevat tõsist ohtu karta Saksamaa tungist itta.

*

28. III jõudis Moskvasse Briti salapitsatihoidja Eden ühes saatjatega. Vaksalis olid teda tervitamas väliskomissar Litvinov, väliskomissari abi Krestinski, Moskva nõukogu esimehe asetäitja Ussov, Briti suursaadik lord Chilston, saatkonna liikmed ja ajakirjanduse esindajad. Samal päeval sündis nõupidamine Edeni ja Litvinovi vahel. Eden informeeris väliskomissari Briti ministrite hiljutistest läbirääkimistest Saksa valitsuse juhtidega. Kõneluse kestes harutati ka neid järeldusi, mis Berliini läbirääkimistest tuleb teha.

Läbirääkimistel, mis lõppesid 31. märtsil, jõuti otsusele Briti ja Venemaa täieliku solidaarsuse kohta. Peeti soovitavaks Saksa ja Poola osavõttu idapaktist, sest see on julgeoleku küsimuse parimaks lahenduseks. Läbirääkimiste tulemuste teadaandved võeti suure rahuldustundega vastu nii Londonis kui ka Moskvas. Prantsuse ajakirjandus teeb läbirääkimiste tulemustest õige optimistlikke järeldusi ja arvab, et nende läbirääkimiste üheks otseseks tulemuseks on Inglismaa ja Venemaa tunduv lähenemine üksteisele.

*

Teravused Itaalia ja Abessiinia vahel suurenevad. Mõlemad riigid valmistuvad sõjaks, olgugi et kuuldused sõja puhkemise kohta ametlike ringkondade poolt lükkatakse ümber. Abessiiniasse on jõudnud tuhanded kastid relvi ja laskemoona. Itaalias on juba 600.000 meest lip-pude all ja tema sõjavägi vastab täielikult moodsa sõja nõudeile.

*

2. aprillil suri Tallinnas kaitseväge ülejuhataja adjutant, kõrgema sõjakooli diplomeeritud kapten Arnold Kersten. Kadunu põdes juba kauemat aega südamehaigust, mis lõpuks röövis ka tema elu. Oma kutselise tegevuse kõrval õppis kadunu ka Tartu ülikoolis õigus-

teadust, kus ta kuulus korp! Vironia perre. Leinama jäid teda naine ja ½-aastane poeg.

*

Aprilli alul võtsid Tallinnas ettetulnud kõhutüüfusse haigestumise juhtumid taudi iseloomu. Haigestunute arv ulatus juba sadadesse ja surmajuhtumeid tuli ette sageli. Linna tervishoiuosakonna korraldusel toimetati kodanikele tasuta tüüfusevastase seerumi — vaktsiini — süstimist. Tung süstimisele oli suur. Äärmise ettevaatuse ja pisilaste levitajate piimaäärde avastamise tagajärjel hakkas taud raugema ja on juba jõudnud üle oma haripunktist.

*

3. aprillil suri tüüfusesse populaarne ajakirjanik ja vestekirjanik Ernst Joll, keda laiemad ringid tundsid tema varjunime „Jaan Kägu“ järgi. Kadunu oli Eesti Ajakirjanike Liidu ja Tallinna Spordipressi Klubi liige.

*

8. aprillil sai õnnetut surma Tallinnas naiskaitse-liitlane Lisette Notta. Purujoobnud autojuht Aleksander Torro ajas selga kõnniteel sammuvale naisele, kes sai silmapilkselt surma. Kadunu oli pärit Alavere vallast ja oli oma kodukohas üks agaraimaid naiskodukaitse tegelasi.

*

Eesti lennuinseneridel on projekteerimisel kuueistmelise kahe mootoriga reisilennuki tüüp, mida oleks võimalik ehitada kodumaa tehastes. Säärased lennukid oleksid kasutatavad reisijate veoks Eestit läbistavatel lennuliinidel.

*

11. aprillil algas Itaalias Lago Maggiore järves asetseval Isola Bella saarel Stresa konverents, millest võtavad osa Itaalia, Prantsuse ja Briti valitsusjuhid ja välisministrid. Kogu maailm jälgib põnevusega konverentsi käiku, sest kogu maailma ajakirjanduse arvates otsustatakse siin Euroopa saatus. Konverentsi asukoha ümber on tugev sõjaväeline valve ja konverentsi ajaks katkestati kogu ühendus saare ja mandri vahel.

**Uuendage «Kaitse Kodu!»
tellimist 1. maist**

Võimsaid edusamme keemiasõjapidamise alal siin ei puuduta; sellest on meie ajakirja veergudel kirjutatud mitmeti. Samuti ei puuduta me ka katseid bakterioloogilise sõja pidamise alal. Need on vaid katsed, mille praktiline tulemus on võrdlemisi problemaatiline. Me teame, et bakterioloogilist sõda võib teguvõimsa ja tubli, kuigi väikese spionaažvõrgu läbi teha täiesti illusoorseks. Ja spionaaž kuulub ju igasuguse poliitika tegurite hulka, olgu see rahu- või sõjaajal.

Berliini pommid.

Mainime siin kõigepealt tänapäeva laskemoona. Maailmasõjaaegse Ühendriikide õhujõudude juhataja kindral Mitchell'i andmeil on olemas täiesti erilaadseid juhitavaid pomme, mis lennukist välja lastuna saab torpeedotaoliselt juhtida kaugusesse. Ühendriikide õhujõudude manöövrelil Garden Citys, Long Islandis, juhti sellaseid pomme kuni Trentonini, mis asetseb 110 km eemal.

„Tänapäeval pole enam võimatu,“ lausub kindral Mitchell, „sellaseid pomme lasta välja ja juhtida nii, et nad õhus ületaksid Atlandi ookeani.“

Edasi tänapäeva sõjatehnika esitab meile granaate, millede kaal on kuni kaks tonni, ja elektroon-süütepomme, milledest tekkinud kahjutud pole võimalik millegagi kustutada ja mis plahvatuses arendavad 2000—3000° temperatuuri. Eriteadlaste keeles nimetatakse neid kohutavaid hävitusvahendeid „Berliini pommideks“. Peale nende mitme riigi kindralstaabid omavad laskemoona (püssirohu koostisi), mis on täiesti suitsuta ja millele ei mõju vesi kahjustavalt. Seega pole võimalik lahinguväljal avastada selle laskemoonaga tulistajaid.

„Mõtlejad“ torpeedod.

Pole olemas mitte üksnes torpeedotaolisi granaate, mis ilma et need puudutaksid mõnd eset, teatud aja jooksul ise automaatselt lõhkevad, vaid on olemas ka allveetorpeedosid, mis, juhitud magneetilisest ninast, otsivad automaatselt üles oma märgi — vaenlase laeva. Need „mõtlejad“ allveetorpeedod mõjuvad kuni 8 kilo-

meetrini. Lõppeks omab veel sõjalennuasjandus õhupommi, mis on konstrueeritud nii, et see purustab ka kindlaimad varjendid ning tungib maasse kuni 40 meetri sügavuseni. Olgu veel muuseas mainitud, et Ühendriikide kindral Goddard on konstrueerinud kahuri, mille laskeulatus on 400 km! Väga kaugemale ulatavad kahurid pole tänapäeval — pärast seda, kui umbes aasta eest teatati Schneider-Creusot' poolt valmistatud 52-sm müüsrüst — enam mingi haruldus või tehniline uudus.

Sukelduvad tankid.

Teisiti on aga lugu tankidega. Tänapäeval on olemas — kuigi veel mitte suurel arvul — mitmesuguseid armeedes soomusjõuvankreid, millede kaal on kuni 95 tonni. 68-tonnilisi tanke on sadasid. Nende relvastus koosneb haubitsaist ja kuulipildujaist, kuma soomus on umbes 5 sm paks. On olemas andmeid tankist, mis on relvastatud 15-sm kahuri ja 12 kuulipildujaga, mis võivad ise end katta suitsukattesse ja ületada 5 m laiuseid kraave ja 2-m kõrguseid tõkkeid. Kuni 1 m jämedaid puid murrab see tank nagu pilpaid. Mootorite võimsus on sel 600 hj. Juht asub soomustornis, millest väljavaatamiseks on vaatluspilu, mille ees liigub vahetpidamatult kaks terasplaadikest, mis mööduvad vaateleja silmast $\frac{1}{10}$ sek. vältel (inimese silm ei kaota saadud muljet $\frac{1}{10}$ sek. jooksul), mistõttu avameid väga hea ja ohutu vaatlusvõimalus. Igasugused püssi- ja kuulipildujakuulid ei saa terasplaadikeste liikumise tõttu tungida sisse vaatluspilust. Kuigi mõni kuul satub vaatluspilu pihhta, deformeerub see seal, misjuures liikuvate terasplaadikeste tõttu tina- või muu metalli killud ei saa tungida läbi pilu ega kahjustada vaateleja silmi.

Need maatankid pole aga relvatööstuse „viimne karje“, mis on tänapäeva kiirtankid, mis arendavad 80-km tunnikiruse ja võivad mitte üksnes rulluda, vaid ka ujuda ja isegi sukelduda vee alla. Edasi sellased, mis kannavad kaasas mürkgaasi- ja leegiheitelaparaate.

Mürata lennukid.

Mürata lennukimootoreid on olemas juba aastaid. Nad on ehitatud sõjalennukeisse, mis omavad sellase vär-

Teie ei leia kusaõilt nii suurt väljavalikut kui meilt

**raamatute, koolitarvete, kirjutus-
materjaalide ja paberkaupade alalt.**

K.-ü. „RAHVAÜLIKOOI“

RAAMATU- JA KIRJUTUSMATERJAALIDE KAUPLUSED

Harju 48, oma majas, tel. 444-39, 444-37.

TALLINNAS

Jaani 6, pangä majas, tel. 446-67, 446-66

vingu, et neid ei saa öösi isegi parimate helgiheitjatega ilmestada. Nii äsja Londoni kohal peetud õhumanööv-reil suudeti 250-st mürata ja „nägemata“ lennukist tugevaimajõuliste helgiheitjate läbi avastada kõigest 16 (234 aga saavutasid oma eesmärgi), ja seda 600 m kõrgusel, mis faktiliselt tõendab, et iga suurem linn õhurünnaku puhul sellaseilt „tont-lennukeilt“ on niisama hästi kui kaitseta.

Tänapäeval võivad lennukid lennata 8—10.000 m kõrgusel (on käsil katsete toimimine kuni 15.000 m). Pealeselle võivad nad arendada 350—500 km tunnikii-ruse ja viimaks on olemas lennukeid, mille tegevusraa-dius ulatub 5400 km, nagu saksa lennuk „Heinkel 70“. Mõistagi suuremaisse kõrgusisse (resp. stratosfääri) tõusmiseks kasutatakse peamiselt hävitajaid ja luure-lennukeid; kuid ka pommituslennukid tõusevad tänapäe-val suure kõrgusse. Ülalnimetatud „Heinkel 70“ len-nuki kõrval, mis on tõeliselt pommitaja ja arendab kii-ruse kuni 350 tund-kilomeetrit, on tänapäeval lennuas-janduse tippsaavutuseks prantsuse „Potez“-pommitaja, mootorite võimsusega 3360 hj., ja 6 mootoriga itaal'a „Caproni C 90“ (mootorite võimsus ü/e 6000 hj.), mis võib võtta kaasa kuni 10 tuh. kg. pomme.

Pommitajad 120-mehelise meeskonnaga.

Aga ka „normaalne“, uusima konstruktsiooniga pommitaja — nagu „Junkers G 38“ (2-tonniline pommi-tuslennuk 2 kahuri ja 8 kuulipildujaga), või inglise „Vickers 163“, või uusim belgia tüüp, impoteeritud Ing-lismaalt — võib tekitada kaunis suurt hävitust. Nii näiteks võib siinnimetatud belgia pommitaja — vähem, kiirem ja kergem kui „Junkers G 38“ — lennukiiruse juures 250 t/km, endaga kaasas kanda 7 meest, 6 kuu-lipildujat, põletis-määrdeaineid 10 lennutunni jaoks ja 1100 kg. pomme; seejuures on see „normaalne“ pom-mitaja võimas teostama manöövreid uskumata paindu-vusega ja on suure tõusukiirusega. Mõistagi võivad „normaalsed“ pommitajad väheste raskete brisantpom-mide, resp. õhutorpeedode asemel võtta kaasa ka ker-geid — umbes 50-kg — brisantpomme, tulevikus aga viimaste asemel loendamatu hulga elektroon-süütepomme jne. Ei maksa siin unustada, et nii päevaseid kui ka öösi

pommitajaid võib ka kasutada kahurite ja väeühikute transportimisel. On olemas pommitajaid, mis võivad edasi toimetada kuni 120 meest, siis õhulaevad ja tsepe-liinid, mille jõuallikaiks on 14 mootorit ja mis võivad edasi toimetada 300 meest. Me mõtleme seega uusimat juhitavat õhulaeva, mis äsja on valminud Ühendriikides.

Et tänapäeva hävitajad võivad tõusta väga kõrgele ja arendavad suure lennukiiruse, seda nimetasime juba eespool. Nii on näiteks olemas 780 hj. mootoriga varus-tatud üheistmelisi hävitajaid, mis vaevalt 7 min. võivad tõusta 5000 m kõrgusele, ja 4000 m kõrgusel võivad arendada 405 t/km. Osaliselt on need hävitajad varus-tatud kaksik-kuulipildujatega (uusim mudel). See kuu-lipilduja omab kaks patareid ja kaks rauda, ja käsita-takse ühelt mehelt, selle tulekiirus on 900 lasku minutis.

Võitlus stratosfääris.

Mida kiiremini ja kohutavamalt areneb õhurelv, seda pingsamini töötatakse muidugi lennukitõrje täiendamise kallal. Nii on näiteks lennukitõrjekahureid, mis tööta-vad automaatselt ja lasevad kuni 1000 lasku minutis(!). Mõistagi pole need kahurid üheraudsed, vaid 2-, 3- ja 5-raudsed, mida käsitatakse ühelt meeskonnalt. Nende kahuritega, mis on valmistatud erimetallist, mil-le koostis hoitakse rangeimas saladuses, töötavad käsi-käes kuuldeaparaadid, millede läbi vaenuliste lennukite lähenemine ilmestatakse õigeaegselt. Need aparaadid registreerivad tasaseima mootorimürina, mis nad siis kohe kõvendavad. Uusimate kuuldeaparaatide läbi on võimalik kuulda kuni 70-km ringis, ühtlasi võimaldub ka teha kindlaks selles ringis viibiva lennuki lennukõr-gus ja lennusuund. Et neid kuuldeaparaate ja kahureid ka stratosfäärilennukite vastu — mida praegu Prant-susmaal, Ühendriikides j. t. maades konstrueeritakse — katsetatakse, on endastmõistetav.

Juba maailmasõjas Pariisi ja Lüttichi vastu tegut-senud saksa 42-sm müüsid heitsid mürsu kuni 13 km kõrgusele. Seega saavutati juba tollal õhuvaene ruum. Tänapäeval aga töötatakse kõigis suurriikides kavakind-lalt veelgi kõrgemale tõusvate raskekahuri-mürskude konstrueerimise kallal.

MISSUGUNE ON LÄHEMAS TULEVIKUS SAKSA SÕJAVÄGI?

XIX sajandi jooksul kõik Euroopa riigid konkureerisid üksteisega oma sõjavägede suurusel. Niisugune võidujooksmine kestis maailmasõjani ja läks hullustuseni. Mitmed riigid pole praegugi veel sellest joovastusest kainestunud ja mobiliseerivad isegi naisi. Saksamaa, olles alati ettevaatlikum teistest ja saanud õpetust maailmasõjas, toimetab teisiti: mitte armee suursele ei pane sakslane praegu rõhku, vaid selle armee omadustele. Tulevane sõda, kus põrkavad kokku armeed, millest üks on arvult suur, teine väike, kuid kõrge haridusega, pakub meile — sõjaväelasele — väga huvitavat pilti ja näitab, kumb pool talitas õigemini. Kuid inimlikust seisukohast on see pilt kole, sest põrkavad siin ju kokku kaks jõudu, millest üks (suurem) kujutab laiskade liigutustega elevanti, teine (väiksem) hirmsat, salalikku ja verejanulist tiigrit.

Ka meie vabadussõda näitas küllalt selgesti, kuidas väike, aga tehnikas siiski vaenlasest kaugelt ees olev armee suutis võita suure, arvuliselt kaugelt üle käiva, armee.

Praegu võiks Euroopa riikide sõjalisi jõude jagada 4 kategooriasse: palgaline armee (Inglismaal), miilits (Helveetsias)*); kaadri-armee (peaaegu enamikus Euroopa riikides) ja kaadri-miilits (Nõukogude Venes).

Palgaline ja miilitsa-armee on riikides, kus seda tingivad erilised olud ja riigikaitse kord, nagu seda on Inglismaa (looduslikel saartel) ja Helveetsia (neutraalsel „saarel“). Enamikul Euroopa teistest riikidest pole säärast armeed (välja arvatud need, kes on kohustatud rahulepingute järgi palgalist armeed pidama) ja nad eelistavad kaadri-armeed. Kaadri-armee tüüp seisab selles, et rahuajal hoitakse armee, mis on hästi ette valmistatud ja peab mobilisatsiooni puhul olema küllalt jõuline kutsutavaid juhtima ning neid lühikese ajaga ette valmistama. Samuti on selle armee ülesandeks ajutiselt vaenlasele vastu panna, kuni rahvas mobiliseeritakse.

Kaadri-miilitsa tüüpi armee on koguni teine ja ta ülesanded on teissugused. See armee jagatakse juba rahuajal kahte liiki: kaader ja miilits. Sama nime

*) Käesoleva aasta 24. veebruaril pandi Helveetsias rahvahääletamisele küsimus, kas pikendada kaitsevääteenistust 30 päeva võrra või mitte. Seni oli kaitsevääteenistuse aeg 90 päeva. Seega oleks uue teenistuse aeg 120 päeva või 4 kuud. Nähtavasti kardab Helveetsia, et teda võib tabada uue sõja puhul Belgia saatus ja et on vaja ette valmistuda.

kannavad ka diviisid: kaadri- ja miilitsa-diviisid. Esiimesed hoitakse suuremas koosseisus ja seega kergemad mobiliseerimisel. Nendest koosneks nõndanimetatud kaitsearmee. Teised on rohkem instruktorid ja nende kohus või ülesanne on õpetada mobilisatsiooni puhul lipu alla kutsutud tagaväelasi.

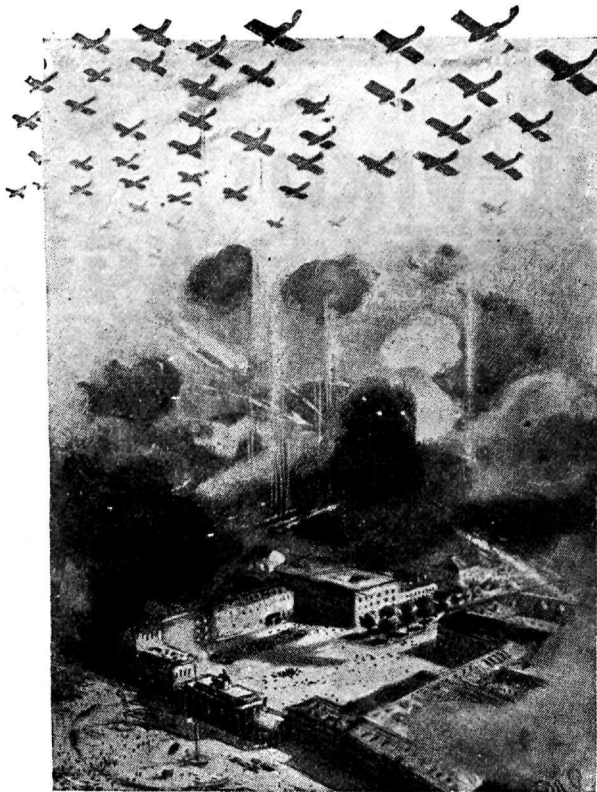
Versailles' rahulepingu § 5 järgi Saksamaa võis pidada ainult palgalistest koosnevat armeed. Mõni nädal tagasi kuulutati Saksamaal välja sunduslik väeteenistus ja luuakse regulaar-väeosad piiramata arvul ja suurusel, nagu need seda olid keisriaegses Vene riigis. Tekib küsimus, kumma ülaltähendatud armee tüüpidest valib Hitler Saksamaal, kas kaadri või kaadri-miilitsa?

E. Messner kirjutas veel 7 aastat tagasi, et Saksamaa ei lähe tulevikus enam kord juba tallatud teerada, mis on tuntud „relvastatud rahvana“, vaid valib teise tee — loob väikese, kuid hiilgava armee. Seda näeme ja kuuleme ka praegu, kui vähegi jälgime Saksamaa sõjakirjandust. Sama kinnitab oma hiljuti ilmunud raamatus ka kindral v. Sekt.

Uus Saksa sõjaväe korraldus näeb ette armee, mis koosneb 36 diviisist. Võrreldes rahva arvuga teeks see välja 1 diviisi 1830 tuhande kodaniku peale. Võrdluseks toon siin andmed ka teiste riikide kohta:

	Tuhat elanikku
Prantsusmaal 1 diviisi kohta	1080
Itaalias " " " 	1300
Belgias " " " 	1300
Soomes " " " 	1200
Poolas " " " 	1000

Tähendab, Saksamaa loob võrreldes teiste riikidega endale väikese armee. Kuid — kordan — see ei tähenda veel, et ta armee oleks teistest nõrgem. Just vastupidi — ta saab olema küllalt tugev, võib-olla isegi tugevam teistest, sest me teame, milles seisab sõjaväe jõud: rahva omadustes ja sõjaväe juhtivates jõududes. Siin aga on juhtivate jõudude — ohvitseride ja üleaja-teenijate allohvitseride — protsent väga suur, isegi niivõrd suur, et see ületab mitmekordselt ka kõige suurema teise riigi armee juhtivad jõud. Kui veel võtame arvesse, et praegu juba koolipoisikesed Saksamaal saavad sõjaväelist õppust, siis pole sugugi ime, et rikkaliku ohvitseride ja allohvitseride kaadriga on kerge sõjalisi jõude lühikese ajaga olukorra tarviduse järgi suurendada küllaldaseks.

Lennukid suurlinna kohal

Üks Nõukogude Vene juhtivatest jõududest ütles pärast revolutsiooni, et „me läheme miilitsalise sõjaväe loomisele ja see sõjavägi saab imet tegema,“ kuid see marssimine tuli neil siiski katkestada, ja, nagu näeme, on nad sunnitud olnud vana süsteemi juure tagasi pöörama ja looma endale armee, mis koosneb kaadrist ja miilitsast. Neil on osa sõjaväge kaadrid, kuna teine osa on üldriiklik sõjakool.

Dislokatsioon punaväes ei tee vahet kaadri ja miilitsa diviiside vahel strateegilisel ülesandel. Nähtavasti on aga vahe ainult taktikalistes ülesannetes. Nimelt täidavad raskemaid kaadri-armee diviisid, kuna kergemate täitmine langeb miilitsa-diviiside kaela (territoriaal-diviisid).

Koguni teisiti saavad toimetama sakslased. Parimad väeosad muudetakse „lõõkjõududeks“, mis oma kiire liikumisega ja tugeva rusikaga võtavad ette operatsioone suuremas maastaabis ajal, millal teised jõud vaenlase pealetungi hoiavad kinni ja kaitsevad riigi piiri.

V. Sekt oma raamatut kirjutab: „Mina näen tulevas sõjas kaht armeed — üks, mis on ainult vaenlasele surmahoopide andmiseks (lõõk-armee), teine — piiri kaitseks. Kui meil tuleb näha elus veel kord Saksamaa sõjamasina tegevust, siis ei ole see enam suur luud, nagu seda nägime 1914. aastal Põhja-Prantsusmaal, et pühkida puhtaks vaenlasest tema käest võe-

tud maad, vaid meie näeksime hirmsat jõudu, mida ei suuda liikumast takistada ükski teine jõud, olgu see siis miljonilised armeed, betoonvööd liinidel või suured ida legendikud ja veeväljad.“

Just selles ja mitte milleski muus seisab uue Saksamaa, relvastatud pealaest jalatallani, rahvajõud. See pole tähtis, kui suur saab olema Saksamaa diviiside arv, tähtis on nende diviiside kasutamine. Euroopa riikidest leidub mitmeid, kes 36 Saksa diviisile võivad panna vastu veel rohkemgi diviise, kuid vähe on neid, kes suudaksid panna vastu väikesearvulisele, kuid üldjõulisele armeele, koondatud hiiglarusikasse.

Sõjaajalugu võiks paljugi jutustada sellest, kuidas arvult palju vähem armee võitis vastase, kelle sõdurite arv oli mitmekordselt ülekaalus. Võtame kas või buuride salgakesed inglise regulaarsete ja hästiõpetatud vägede vastu, või jälle Kaukaasias „gordsõ“ (mägede elanikud) venelaste vastu.

Mul on selgesti meeles pilt manöövreist Soomes, Viiburi kindluse piirkonnas. Meie rügement ühes 8. Vene-Soome kütide rügemendiga ühelt poolt ja kaks Soome pataljoni teiselt poolt pidasime lahingut. Oli pakane lumerikas talv. Soome pataljonid, mis koosnesid kohalikest elanikest, soomlasist*), olid varustatud suuskadega ja kelkudega (viimaseil veeti kuulipildujaid), kuna meie rügemendis ainult kütide komando liikus suuskadel. Hoolimata arvulisest ülekaalust ei suutnud me panna vastu ega ka tungida peale, sest soome kütid suuskadel kadusid kiiresti meie nina alt veel enne, kui saime neid tabada, või jälle tungisid meile seljataha üle kõrgete kaljude ja sügavate, lume ja jääga kaetud orgude ja järvede. Tihti kuulsin, kuidas meie ülemus pead raputades rääkis: „Kui soomlased peaksid mässu tõstma, tapaksid nad meid nagu kanu maha ja poleks nii kerge neid karistada, nagu seda suured härrad Piiteris staabi laudade taga fantaseerivad.“ Arvatavasti oligi see kartus põhjuseks, et kindral-kuberner Bobrikov soome pataljonid likvideeris.

Ei oleks vist vene revolutsiooni puhul ühtki laeva ega muud rikkalikku sõjavaruustust saanud enamlased Soomest ära viia, kui Bobrikov poleks hävitanud soome pataljonid. Kahju nendest suurepärareset Soome väikestest, kuid tublidest väeosadest ja isamaa poegadest, kes seda pidid läbi elama. Olgugi et teenisin vene väes, tundsin nendele kaasa ja pean tunnustama, et isegi suur protsent vene arusaajamatest ohvitseridest seljataga oma kõrget juhti Bobrikovi siunasid, sest olime ju aastate jooksul soome ohvitseridega saanud sõpradeks ja nendelt endale ja oma sõdureile võtnud eeskujut.

Ka meie armee pole suur, kuid see on tules ristitud ja on näidanud, et mitte kõik pole kuld, mis hiilgab, ja et juba sellest on küllalt, et „oleme eestlased“!

A. S.

*) Soome pataljonid formeeriti ainult soomlasist ja kandsid oma kubermangu nime, nii näiteks Viiburi pat., Uudenmaa pat. jne.

AUGUST GAILIT

Kui kompaniülem Jaak Meeme jõudis õhtuks sidumispunkti, osutus ta haav väga raskeks. Kuul oli tunginud hüvakkpoolsesse rinda, läbistanud kopsu ning, seljast välja joostes, jätnud sinna laia haava. Rügemendi arst viskas haavale vaid põgusa pilgu ning tegi korralduse kapteni kiireks edasitransporditeerimiseks lähimasse jaama. Martin Ikk, kes oli toonud oma kompaniülema sidumispunkti, ei lahkunud nüüdki. Läbi pori ja vihma kõmpis ta pisikese hobuse kõrval ning kiirustas ühtsoodu venelasest küüditajat. Haavatud kompaniülem, otsekui häbenedes väljendada sõduri ja venelase ees oma valu, katsus laulda ja rääkida, vehkles kätega ja naeris, kuid nähes, et ta hää kadus logisevate rataste mürrasse ja tuule ulgumisse, jäi äkki vaikseks, pigistas hambad kokku, kordki oigamata ja kurtmata. Ainult ta pea kõikus jõuetult siia ja sinna ja vahest, nagu ehmudes, tõusis käsi kiiresti õhku nagu midagi haarates.

Hommikuks jaama jõudes rauges vihm, taeva laiad laotused selginesid, ainult tuule külmad puhangud käisid endiselt lõotsutades ja kiunudes. Et lähemalt rindelt polnud teisi raskelt haavatuid ning et mõne minuti pärast pidi väljuma rong, saadi Martin Iki südikal nõudmisel tühi kaubavagun, kuhu paigutati haavatu. Sõdur kandis siia lähemaist elamuist õlgi, heinu, riideid ja patju, isegi mahuka kruusiga vett ja puhta lina, tegi haavatule põrandale aseme ning, rongi liikuma hakates, hüppas ka ise vagunisse.

„Nõnda, härra kapten,“ ütles ta, „nüüd jõuame kiiresti haiglasse.“

Jaak Meeme avas silmad, need olid nüüd kummalselt valged ja kiirgasid palavikuliselt, ta kahvatu nagu hakkas roosatuma ja siniste huulte olid jäänud mõned tarretanud verepiisad. Kõhis kaua ja läkastavalt ning siis surus mõlemad käed vastu rinda. Martin Ikk vaatas, kuidas need pikad luised sõrmed värisesid ning olid valged ja abitud.

„Jõuame paremassegi paika kui haigla,“ ütles haavatu vaikselt, nagu mõtete viibides hoopis mujal. Ent nähtavasti märkas ta oma mannetust, kuulis oma hääle võõrast ja võigast kõla, kogus end, jõi ahnete söõmudega kruusist külma vett ning lausus naerdes:

„Ja muidugi, peatselt oleme jälle tagasi rindel, teisi ei võigi see olla. Ja siis saab tolles lõõskavas põrgus tublisti rassida ning kakelda! Ja muidugi, ülimeelike päevade ahelal pole veel lõppu, nad jooksevad pikas reas mu silmade ees, üks kaunim kui teine. Saab tehtud veel lamenti ja sõditud vaenlasega, pole midagi viga!“

Ta pööris näo kõrvale, oli rahutu ning neelas ühtsoodu lühikeste vaheaegade järele midagi vastikut, mis täitis ta kuivava suu. Ent peatselt märkas ta isegi, et temas oli midagi võõrast ja vastolulist, ta tõusis küünarnukile, vaatles sõdurit suurte, palavikuliste silmadega, võitles enesega kaua ja raskelt ning siis, järsku võites ja otsusele jõudes, laskis üle huulte esimese ojge.

„Mis, kurat,“ ütles siis tuseselt ja torisevalt, „kuhugi ei sõida ma enam tagasi!“

Ning otsekui millegi kohutava eest põgenedes hakkas ta kõnelema, hüplevalt, katkendlikult, ühelt mõttelt teisele hüpates ja rutates ning otsekui alatasa komistades.

„Sõidan sinna, kuhu on sõitnud hulk mu lahingukaaslast,“ ütles julgelt ja otsustavalt. „Minuga on see asi nüüd valmis ja sinna pole enam midagi parata. Valgas lased vaguni lahti haakida ning saadad teist teed mööda mu kodukohta. Ja seal tuleb jaama vastu säärane kõhetu, küüruvajunud vanamees, too on Roiskmaa pops Kristjan Meeme ning see on minu isa. Tolle mehe kätte annad mu laiba, surud ta kätt ja pöördud ise tagasi rindele. Nõnda, mu armas Martin Ikk, siis oled täitnud oma kohuse kapten Jaak Meeme vastu, kes astub praegu võitlusse surma enesega. Õieti on see meelepärane lahing, sest olen juba väsinud aastaid kestnud rassimistest. Kui hakkad mõtlema neile pikkadele aastatele, siis ei sisalda nad muud kui lahingute kirjeldamata arvu, tuld, tormijooksu ja verd. Maailmasõja esimesest päevast peale, hetkest, millal sind haarati otsekui tormihooga koolipingilt, ikka üks ja sama. Alles lõpuks, oma rindele asudes, selgus tegude sügav mõte ning elu väärtus. Olime liig kaua tunnud võõrahvaste kannuste kõlminat oma lagipäil, meist, popsi-poegadest, kalureist, kündjaist, koolipoistest, sai äkki

rahvas ja riik. Ning see suur unistus, mida rahvas kandis aastasadasid oma hinges nagu salajasimat ja kalleimat aaret ja millest võis laulda vaid luuletaja oma hullumeelsuse hetkil, hakkas saama tõeks. Teostasime hullumeelse luuletaja unistusi rindel, kirjutasime tääki-dega eepost ja sõnastasime kuulidega värsse, veetleva-maid ja kaunikõllalisemaid kui seda on osanud teha ükski teine enne meid. Ning mina, Roiskmaa popsi poeg, küsin sinult, oma alluvalt sõdurilt, kas need kuu-lidega kirjutatud värsid pole seda väärt, et nüüd, kus nad hakkavad juba helisema, võib ka kapten Jaak Meeme vaadata julgesti oma surmale suhu ning kart-matult minna temaga kaasa igavikku? Sest, vaata, väikese ja vaese popsi poeg ei karda enam suima, ta tegu on suurem surmast, ta tegu on tähtsam surmast, popsi poja teost on saanud laul, mis hakkab elama rah-va südames ja helisema rahva suus, niikaua kui tõuseb päike ja puhub tuul. Jaak Meeme ühes teiste oma-sarnastega on võitnud surma, seepärast ei tarvitse tal enam näidelda oma sõduri ees, ta võib vabalt võidelda oma viimset võitlust!”

Hakkas läkastavalt kõhima, haaris ikka sageda-mini kruusi järele. Ta nägu muutus otse tundmatu-seni, õhetavad palavikulised palged langesid sisse, otsa-esine otsekui avarus, kitsas suu sai mingisuguse ilme-kuse. Sõdur Martin Ikk istus ta ees, pöörmata kordki pilku kõrvale, hingas raskelt ja kärsitult.

„Ei tohi rääkida,“ ütles ta siis otse käskivalt ja vi-haselt. „Rääkimine on kahjulik.“

„Midagi pole kahjulik, nüüd on kõik lubatud,“ üt-les kapten kiiresti. „Varsti sulen suu niikuinii, sest lõpp pole enam kaugel. Ja sina, Martin Ikk, pöördud ta-gasi rindele, sest meie luuletuse viimised read on alles kirjutamata. Ja siis, pane tähele, kui kord lõpeb see möll, kui kahurid on oma viimised mõrud suurtäied välja sülitanud, siis tuleb rahvas kokku oma suureks võidu-pühaks. Ja meie teole ehitatakse graniidist, pronksist ja marmorist vääriline sammas ning sel sambal seisad sina, kalur, mina, põllumees, ja kõik meie teised, surnud

„Tuld!“ karjatas äkki kapten...

ja elavad, seal seisame meie kui oma rahva salajase-mate unistuste kehastajad. Ning siis, minu alluv sõ-dur Martin Ikk, tuled sa tole samba juure, paned oma käe graniidist sõduri südame juure ning sa tunned, kuidas rõõmus veri jookseb selles kivis. Sa paned kõrva graniidi juure ning kuuled, kuidas selle külma kivi sees tuksub süda. Meie, langenute, süda, meie, võitlejate, veri, sest meie tahame edasi elada ning näha oma rahva tulevikku!”

Ta tahtis edasi rääkida, kuid mõtted jooksid äkki laiali, pudenesid kildudeks, — ta otsekui haaris nende järele, ent pihku jäi vaid näriv valu ja kuiv kibedus palavikulisse suhu. Silme ees hakkas tumenema, mustad udud kerkisid ja tõusid, ikka lähemale roomates, siis hetkeks taganedes, et uuesti hiilida.

„Tuld!“ karjatas äkki kapten, hüppas poolistukile ning vaatas tardunud silmadega enda ette kaugusse.

Martin Ikk surus ta tagasi asemele.

„Ei midagi,“ ütles siis kapten nagu kahetsevalt, „oli vaid väike eksitus ja viirastus. Pole tarvis tuld, olge rahulikud, vaenlane on kaugel ega näe meid.“

Ta hingamine muutus ikka kiiremaks ja rahutu-maks. Nähtavasti pingutas viimseid jõude, et mõtte-killukeksi koondada, tasakaalustada, suured higipisa-rad tulid laubale.

„Jah, nõnda,“ ütles nagu rahunedes, „külmas kivis tuksub süda ja veri jookseb kivist soonis, sest see on meie süda ja meie veri. Pole võimalik, et tegu hääbuks, see elab edasi läbi ruumi ja aegade, tegu on surematu nagu päike ja tuul, seepärast jääb midagi järele ka popsipojast Jaak Meemest.“

Vaatles kahtlevalt sõduri otsa, tunnistas teda kaua ja uurivalt.

„Vasta ometi!“ ütles äkki vihaseks.

„Muidugi jääb!“ vastas Martin Ikk kindlalt ja sõja-mehelikult.

„Pikali,“ karjatas äkki Jaak Meeme, haaris sõdurit ning paiskas ta jõuga vaguni nurka. „Missugune mee-letus seista vaenlase kuulipilduja tule all. Hoidma peate end, saadanad, ükski juuksekarv ei tohi langeda teilt!“

Torises ja pahandas kaua, rusik ringles manitsevalt õhus.

Ent siis hakkas ta uuesti oigama, mõistus selgines, otsis kruusi ning jõi.

„Kestab kaua see suremine, ei jõua enam,“ lausus hädiselt.

Ta puhkas, kõhis, vaatles läbi kaubavaguni lahtise ukse päikese säras virvendavaid ja möödakihutavaid nurmi, niite ja metsa. Vagun rappus ja klõbises ühe-tasases, monotoonses rütmis.

„Oli sügisene lörts ja sügisene pori,“ rääkis ta tasa, nagu midagi kaugelt mälestades, „meie, kuus oh-vitseri, lamame rikkiläinud kuulipilduja taga lausa kõrvuni külmas vees, viimnegi sõdur on meie juurest põgenenud. Aga venelased tulevad peale, nende roh-ketest kuulipildujatest kajavad rõõmsalt metsad ja väljad, kuuleme nende praalivaid ja prasseldavaid häáli. — Paigale jääda! karjub rügemendi ülem, jookseb hul-lunud silmadega ringi ning ähvardab meid, kuut oh-

vitseri, revolvriga, nagu oleksime just meie nood vaenlased, keda tuleb rünnata. Väike ohvitser, nimega Joosep Loor, hüppab äkki püsti, ta on näost kahvatu nagu kriit, ta seisab enamlaste tule all ning hüüab: — Härra kapten, andke meile relv, andke meile mingisugune kõlvuline relv ning meie läheme kuuekesi vaenlase pataljoni vastu! — Suu pidada, vakka olla! karjub meeletu kapten ning revolvril paugutades jookseb ta vaenlasele vastu. Tõuseme meiegi, jookseme ta järele, meil pole teha muud kui meeletult kisendada. Ning nõnda saabus meie esimene võit!“

Mõtles veidi.

„Muidugi on kõik see meeletus,“ ütles mõtlikult, „nagu on meeletus iga unistus. Kuid ainult kangelased ja julged rahvad kannavad hinges suuri unistusi, ja mida meeletumad nad on, seda kiiremini nad täituvad!“

Hakkas uuesti sonima, viis ahelikud tulle ja jagas käske. Üks võigas sõjastseen vaheldus teisega, kiiresti, üksteist taga ajades. Näost kadus roosatus, see muutus kaameks, mullakarvaliseks. Martin Ikk astus lähemale, surus ta tagasi asemele, kuid kompaniülem võitles edasi, hüüdes, karjudes, kätega veheldes.

„Tuld, tuld, tuld!“ karjus ta lakkamatult ning verpiisad katsid ta huuli.

Siis jäi äkki vaikseks, langes jõuetult kokku, avas nagu imestades suured silmad ning jäi sõduri otsa vaatama.

„Sina, Martin Ikk?“ küsis vaevalt kuuldavalt.

Otsis sõduri käe, silitas seda ja lausus sosistades:

„Tervita rügementi!“

Väike, vaevalt märgatav nõksatus läbistas keha, pea jäi jõuetult rippuma, silmad vaatasid läbi lahtise kaubavaguni ukse kiirgavasse päikesse — külmalt ja klaasistunult.

„Kapten!“ hüüdis Martin Ikk, kompanii ülema kätt haardes, „kapten, kurat võtaks mida see ometi tähendab?“

Ent siis otsekui taibates, jäi tardunud silmadega vaatama, pani ülemuse käed risti rinnale, sulges ta silmad ning laotas lina üle koolnu.

Viimne mõttekübeke haihtus sõduri peast, mingisugune külm rahu paratamatuse ees asus ta rinda, istus Jaak Meeme kõrvale, toetus pea käsipõsekile ning jäi nõnda otsekui tukkudes pikaks ajaks konutama. Ainult rataste monotoonne tagumine vastu roopaid ning vaguni hüplev tormamine kostis ta kõrvu nagu mingisugune jube surma irvitav sajatamine.

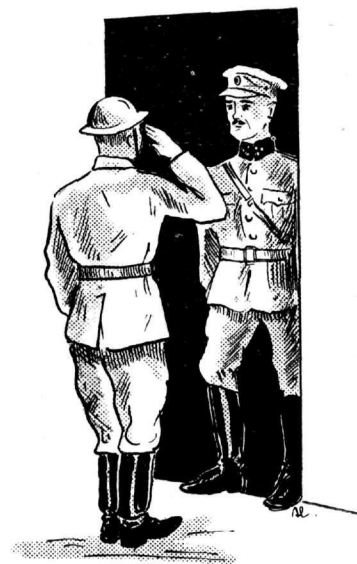
Kui jõudsid raudtee sõlmpunkti, ärkas sõdur taretusest, läks taaruvate, raskete sammudega jaama. Siin seisatas otsekui pinevalt millegi üle mõteldes ja juureldes.

„Kannan ette,“ ütles ta iga silpi rõhutades, „täna, seitsmendal kuupäeval, kell kaks viisteist suri meie rügemendi kolmanda kompanii ülem Jaak Meeme. Rügemendi nimel käsen kaubavaguni rongist lahti haakida ning lasta esimese väljuva rongiga teist teed mööda Tuulemäe jaama. Samuti käsen sündmusest teatada kogu rinde väeosadele, meie rügemendile, kadunu omastele ning läkitada rinde kindralile eriline teade!“

Ta pani käe mütsi juure, pööris kontsi kokku lüües järsult ringi ning väljus jaamast. Alles nüüd märkas remont-soomusrongi seisvat tagavararööbastele.

„Viige mind oma ülema juure!“ lausus ta sõdureile, kes jalutasid jaama ees.

Ja kui ta viidi soomusrongi ülema juure, jäi ta kupee kitsale uksele seisma, pani käe tervituseks mütsi juure ning ütles:

„Härra pealik, palun kiires korras teie lahket kordaldust, et soomusrongi tagavaradest mulle antakse liiter puhast piiritust!“

„Milleks?“ küsis imestunud ülem.

„Isiklikuks sissevõtmiseks!“ ütles Martin Ikk.

Ta tõmbas hinge, löi kannad kokku ning raporteeris:

„Kannan ette härra ülemale, et tänasel kuupäeval kell kaks viisteist suri saadud haavadesse kolmanda kompanii ülem kapten Jaak Meeme. Olin teda saatmas haiglasse, kuid teel suri ta ning nüüd tuleb mul sõita ühes kadunuga ta kodukohta. Sündmusest on teatatud üle rinde!“

Ta raudses näos ei liikunud ühtki lihast; morn, sünge ja asjalik seisus ta soomusrongi ülema ees, ainult ta vasaku käe sõrmed värisesid ning tõmblesid närvlikult.

Samuti sõnatult ulatati talle pudel piiritusega. Martin Ikk võttis pudeli, pistis selle tasku ning väljus raskete, aeglaste sammudega rongist. Üksik kaubavagun Jaak Meeme põrmuga oli juba paigutatud tagavararööbastele, sõdur kandis sinna kuuseoksi, lilli, sulges ukse ning jäi koolnuga üksi.

Alles nüüd võttis ta pudeli ja hakkas jooma suurte söömudega. Viskas nagu kõrvetavat tuld südame alla, kust see tõusis uimastavate aurudena mööda keha pähe.

„Olgu sulle kodumaa muld kerge,“ ütles valjult, ise pudelist rüübates. „Olgu su puhkepaik kaunis ja uni

magus! Sinu käsualune sõdur Martin Ikk, üks rumal kalur Merilaidi neeme juurest, on näinud su surma ja kuulnud su viimseid sõnu. Anna andeks, nii mitmestki asjast ei saanud ta aru, kuid üks mõte lõikas ometi ta südamesse nii kujukalt ja selgelt, nagu oleks see tulnud tema enese suust. Ja see mõte oli too suur graniidist, pronksist ja marmorist sammast, mis peab kujutama meid ja meie võitlusi. Tõesti, kui saatuse annab mulle üle elada noid aegu, kui tõesti kahurid on kord välja sülitanud oma viimseid mõrud suutäied ning tulevad rahu ja töö ajad, siis tulen mina sinna kohta, nagu oli sinu, ülemuse, käsk, panen oma käe graniidist kuju südame juure ning kuulun, kuidas kivist süda tuksub võimsalt ja rõõmsalt. Panen kõrva kivi juure ning kuulun, kuidas veri pulbitseb ning voolab kivist soonis, sest too graniit, too pronks, too marmor pole ju midagi muud kui meie teod ja kannatused. Meie suured

teod ja suured kannatused. Olgu kodumaa muld sulle kerge, armas kapten, olid tark ning julge sõdur! Ning õieti lausuisid sa surma kaisutuisis sonides, et me pole sõdurid, vaid meeletud luuletajad, rahva kangelaseepose kirjutajad, kes oma värsse loovad kuulide ja mürskudega!“

Jäi kiiresti purju.

„Ja nüüd viin ma sind viimsesse puhkepaika, annan Roiskmaa popsi hoole, kuid mida teab pops sinust? Olid meile rohkem, olid meile armsam, olid südameks meie kompaniile!“

Ta jutt muutus üha segasemaks, ta põskedele ilmusid pisarad.

Kui aga vagun jõudis sihtjaama, leiti surnud kapteni kõrval kõssitõmbunud, värisev sõdur, kes oli vajutanud laiba käe oma huulte juure ning sosistas arusaamatuid ja meeletuid sõnu.

C. Joh. Kieviet: Kuidas elas van Dik Trom. Noorsoojutt. Hollandi keelest Ella Treffner. Illustratsioonid originaal-linoollõigetega Aug. Peerna'lt. 143 lk. Hind kr. 1.50. „Noor-Eesti“ kirjastus, Tartus.

Raamat on tõlgitud hollandi keelest ja on I anne van Dik Tromi eluloolisest lasteraamatute sarjast, mis oma laadilt sarnaneb meie O. Lutsu Tootsi lugudega ning on tähtsaimaid tooteid lastekirjanduses.

Käesolev anne tutvustab meid „iseäralise poisiga“, nagu ta isa teda sageli nimetab, kes, vaevalt vabanevad mähkmeist, saab toime tõesti iseäraliste trikkidega. — Koolieas teevad Tromi vembud peavalu külvavemale kui ka küla politseile, aga kui Dik sirgub poisiks, muutub ta tõsiseks ja tubliks meheks ning patrioodiks peale kauba.

Raamat on kaunistatud kunstnik Aug. Peerna kaane- ja siseilustustega ja on huvitav ning kergesti loetav.

A. Meieaar: Feodor Dostojevski elu ja looming. Gümnaasiumi viimasele klassile. Autori pildiga. 40 lk. Hind 40 senti. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus.

Raamat sisaldab:

I. Sissejuhatav ülevaade vene realismist.

II. Feodor Dostojevski.

1. Iseloomulikuid jooni Dostojevski elust ja loomingust.
2. „Ülestähendusi surnud majast“.
3. „Idioot“.
4. „Vennad Karamazovid“.
5. „Kuritöö ja karistus“.
- a) Teose ilmumisest.
- b) Teost kujundavaist juhttegereist.
- c) Teema ja faabula.
- d) Tegelascond ja ideed.
- e) Kompositsioonist ja stiilist.
6. Kokkuvõtlikku.

Katkendeid romaanist „Kuritöö ja karistus“. Ülesandeid ja küsimusi. Kirjandust.

W. Shakespeare: Romeo ja Julia. Näidend 5 vaatuses. Tõlkinud A. Oras. H. Mugasto kaas. 124 lk. Hind Kr. 1.90. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus.

Kuski pole maailma suurim draamatik nii noorusliku hooga käsitletud vaevalt küpsusele ärganud mehe ja naise vahekorda kui selles algusest lõpuni värskes, kord lopsakalt-realistlikus, kord kaasakiskuvalt-lüürilises, kord mänglevalt-naljatavas armastusdraamas, mis nii ainelt — kahe vaenulise aadliperekonna võsude traagiliselt lõppev armastus — kui ka käsitletu lõunamaiselt tuliselt kuulub huvitavaima hulka, mis ta kunagi on kirjutanud. Noor rüütellik Romeo, vaevalt lapseeas välja jõudnud, kuid juba oma saatuse tase-mele tõusev Julia, äge, naljatelev, teravmeelne Romeo sõber Mercutio, Julia lihtsameelne, jõulise humoriga kujutatud amm, elutark munk Lorenzo ja Julia turtsakas, kuigi olemuselt heatahtlik isa krahv Capulet moodustavad portreede sarja, mille taolist leiab ainult Shakespeare'il. Arusaadavamalt kui oma pärastistes tragöödiates kujutab Shakespeare siin tugevaimaid tundeid, traagika kõrval aga ka üleemeelikuimat elurõõmu.

Richard Roht: Esimene armastus. Romaan Vabadussõjast ja lähemast minevikust. P. Areni kaas. 336 lk. Hind kr. 4.25. „Noor-Eesti“ kirjastus, Tartus.

Oma teoses R. Roht kirjeldab väga ustavalt, temale omase ladususega sõjaliini meeoleu, ootamatuste tähtsust vaenlaste rünnakus, kirjeldab suure andumusega meie noorte, eriti kooliõpilaste, võltsimatut patriotismi kui tühjendamatu allikat, millest hoovab julgust, vahvust ja ületamatut energiat. R. Rohti arvates oli Vabadussõda esimene moment, mis äratas eestlases esimese tõsise armastuse oma kodumaa vastu.

Kuid autor ei piirdu ainult platoonilise isamaa-armastusega, vaid juhib romaani peategelase kokku halastajaõega, kes röövib süütu noormehe esimese armastuse ja purustab selle ühtlasi.

Autor kriipsutab alla ka mõningaid ebapatriootilisi nähtusi meie ametlikus elus.

Üldiselt on raamat kergesti loetav ja kaasakiskuv.

SÕJAVÄE MAJANDUSÜHISUS

Tallinn, Pikk 11, tel. 452-07.

Osakonnad: Tartus, Võrus, Rakveres, Pärnus ja Narvas.

Kaitseliitlastele vormitunnuseid, laskemoona ja muud kaitseliidu tarbeid. Suures valikus kaitseväge spordipüssi padroneid soodustatud hinnaga.

Rätsepatöökoda

Tallinn, Lai tän. 10, tel. 469-96.

Vilunud meistri juhatusel valmistatakse igasuguseid vormi-, tsiviil- ja teisi rätsepatöid. Grupi viisi tellides soodustused.

Kingsepatöökoda

Tallinn, Vene tän. 5, tel. 429-42.

Valmistatakse igasuguseid säärsaapaid mõõdukate hindadega. Töö eest täieline vastutus.

„ESIMENE EESTI KINDLUSTUSE SELTS MAJA“

„EEKS-MAJA“ on kõige vanem ja oma tusedate reserve ning arvurikka kindlustusvõtjate pere tõttu võimsaimad ühistegelisi kindlustusasutusi Eestis.

„ESIMENE EESTI KINDLUSTUSE SELTS MAJA“ („EEKS-MAJA“) kindlustab õnnetuste vastu: **tule-, elu-, klaasi-, koduloomade ja murdvarguse** kindlustuse aladel.

„EEKS-MAJA“ JUHATUS:
TALLINNAS, LAI T. 1, TEL. 438-85.

KONTORID: Tallinnas, Lai 1, tel. 445-07. Tallinnas, Harju 29, Tallinna Majaomanikkude Pank, tel. 427-49

OSAKONNAD: Tartus, Suurturg 7, tel. 9-78; Valgas, Vabaduse 6, tel. 36; Viljandis, Tallinna 13, tel. 1-73; Petseris, Kastani t., tel. 1-02; Rakveres, Lai 17, tel. 1-64.

**AGENDIDIGAS LINNAS,
ALEVIS JA VALLAS.**

GRAAFILINE ASUTIS

„LIGRA“

TALLINN, TOOMPUIESTEE 10
TEL. 435-88

Valmistab kõiksuguseid kivi-trükitöid korralikult, asjatundlikult ja odavate hindadega

Peamüügikohad Sõjaväe Majandusühisus ja teised suuremad ühiskauplused

NÕUDKE KÕIKJAL

KÕRGEKVALITEETILISI

„Estonia“

vorse,

sinke,

lihakonserve

jne.

ÜHISUS „ESTONIA EKSPORTTAPAMAJAD“ TALLINNAS

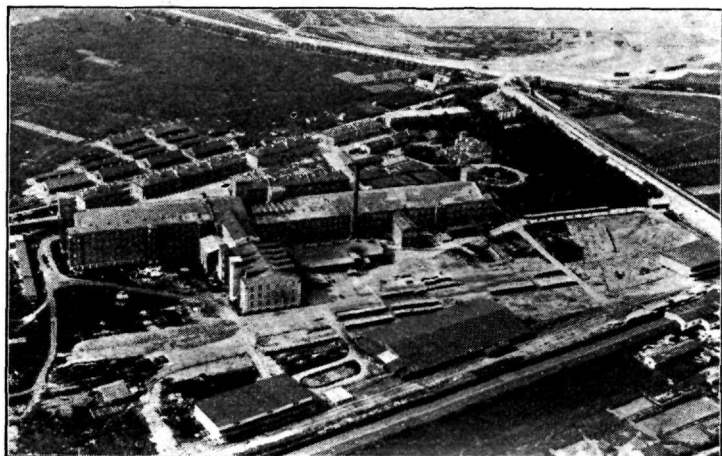
Tallinna

Majaomanikkude Pank

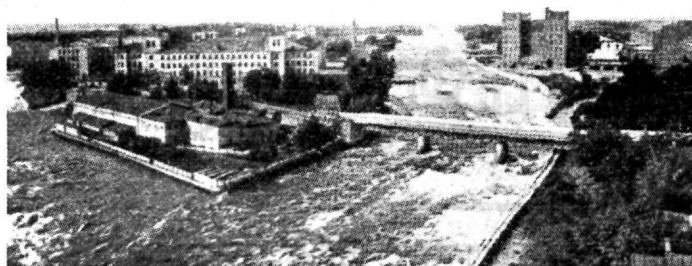
Harju tän. 29, telefon 443-67 ja 427-49

Hoiusummad ja laenud

Linnamaksude vastuvõtmine

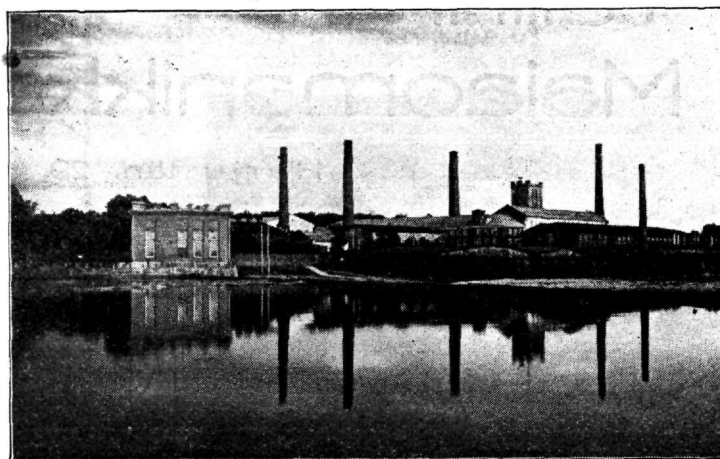

**Balti Puuvilla Ketramise
ja Kudumise Vabriku
A.-S.**

Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri O.-Ü.

**Sindi
Tekstiilvabrikute Ühisus
end.
Wöhrmann ja Poeg.**

**Ühine müügikoht A.-S. KREENBALT.
Vormiriie K-l. ainult malevate staapide kaudu,
kauplustes müügil ei ole.**